

Değişik yayınlardan derlenen

SIRLARLA ÜRGÜP

“..... Evrenin ruhunun vadilerde eteklerini sürüyerek dolaştığı tek kişilik bir gezi masalı...” Toprağın ruhunun beden kazandığı kayıp halkların bölgesi Kapadokya, bir zamanlar bozkırlarında özgürce koşan kısırakların hâlâ nal seslerinin duyulduğu güzel atlar ülkesi.
(Banu Erkmen)

Antik dönem Kapadokya tarihi (I.Böüm)

Sınırları ve Genişliği

Eski çağlarda Anadolu kıtasının en büyük eyaletlerinden olan Kapadokya, muhtelif zamanlarda muhtelif sınır ve genişliğe sahip olmuştur.

“Kal i Kappadokia esti polymeris te kai sihnas dedegmeni metavalos” (Strabon), yani Kapadokya bölgesinin büyük kısmı başka ülkelerin egemenliğinde kalmış memleketlerdendir. O zamanlarda siyasi durumun her yerde sık sık değişik sıkıntılar altında kalması, diğer yandan ise tarihçilerde bu hususta rastlanan delillerin açık olmaması ve çok defa biri diğerine karşıt bulunmasından, Kapadokya'nın tam olarak sınırını tayin etmek olanaklı değildir. Bunun ile beraber tarihte bahsedilen eski şehir ve diğer yerlerden günümüzde (1913'ler-f.d.) hakkında tartışma olan, diğerlerinin tam olarak kayıp ve eski isimleri halen korumuş olan bugünkü şehirlerden de çoğunluğunun eski harabelerinden bir kısmını yada tamamını uzak mahallerde bulunmasında bu güçlüğü daha fazla belirsizleştiren noktalardandır. Herhalde aynı lisan veya biri diğerine yakın lisanlar ile konuşan kavimler tarafından iskan edilen Kapadokya, Strabon'un ifadesine göre, batıda Kızıl (Alys) Irmaktan başlayan ve doğuda Fırat (Eufратis) Irmağına kadar ve enlem olarak kuzeyde Karadenizden güneyde Akdenizde İskenderun Körfezine (İssikos Kolpos) kadar uzanırdı.

Kapadokya'nın bu en büyük sınır genişliği zamanında hem sınır olan mücavir topraklar, doğu tarafında Armenia ve kuzey doğuda Thermodon (Termet) Irmağı civarında Kolhis, batıda Kızıl Irmağın öte cihetinde Paflagonya, Frigya, Galatya Ukonya ve güney batıda Kilikyanın Traheia (dağlık) tabir olunan kısmı idi. Yüzölçümü ise doğudan batıya 65 georg. miL. ve kuzeyden güneye 45 mil ki takriben 3000 mil kare ve Strabon'un ifadesine göre boyu 3000 stadion ve eni 1800 stadion ki her iki hesap üzerine Kapadokya bütün Anadolunun üçte bir kıtasını işgal ederdi.

Kapadokya bu genişliğini, daha doğrusu bahsedilen coğrafi sınırını Acem egemenliğinin son zamanlarından itibaren bütün Yunan - Roma devrinde (M.Ö.350 - M.S.350) muhafaza etmiştir.

İranilerin egemenliği altında bulunduğu süre zarfında Kapadokya, satrapeia tabir olunan iki büyük valiliğe bölünmüş olup, bunlardan birine asıl Kapadokya, Toroslar tarafındaki Kapadokya veyahut Büyük Kapadokya, diğerine Pontos tarafındaki Kapadokya ismi verilirdi.

Makedonyalıların zamanında Kapadokya kendi yerli hükümdarları tarafından hemen bağımsız yönetilerek on kumandanlığa (stratigia) bölünmüş idiki, bunlardan beşi Toros tarafındaki Kapadokya olup, Melitini[1], Kataonya[2], Kilikya[3], Tianitis[4] ve Garsavritis[5] diğer beşide Laouinisiani[6], Sargaravsini, Saraunini, Hamanini[7] ve Morimini[8] olarak adlandırılırdı. Romalıların zamanında birde onbirinci olarak Kivistra (şimdiki Ereğli) civarındaki yerler ve bilahare Silifke tarafında Eleousa adası hizasındaki kısmı ilhak olunmuştur.

Bu Büyük Kapadokya ile Pontos tarafındaki Kapadokya arasındaki sınır hattı Toros dağına paralelolarak Hamanini'in batı sınırından başlayıp Laouinisianının doğu tarafına kadar uzanan dağ silsilesi (silsile-i cibal) teşkil eder idi. Bu kısım aşağıdaki memleketlerden ibaret idi. Gazilonitis[9], Amisini[10], Fazimonitis[11], Amaseonhora[12], Fanarsya[13], Zilitis[14] ve Komana Pontika[15].

Makedonyalılar, devrinin sonlarına doğru Pontos tarafındaki Kapadokya, diğer Kapadokya'dan ayrılarak Pontos hükümeti adı ile bağımsız bir devlet teşkil etmiştir ki, adı geçen devlet bilhassa büyük Mithridatis'in yönetimi zamanında son derece kuvvet kazanarak uzun süre Romalılara mukavemet

etmiştir. Bizanslılar zamanında Kapadokya'nın büyük kısmı Armeniyakon Thema tabir olunan bölgeye dahil olmuştur.

KAPADOKİSLERİN KÖKENLERİ, İSMİ ve LİSANI

Hakeza Kapadokya isminin nereden ileri geldiği hakkında dahi tarihçiler ve arkeotoolar arasında ihtilaf görünür. Bazıları, Hindistan ahalisi isimlerini İndos ırmağından aldıkları gibi, Kapadokya dahi ismini Galatya sınırında ve adı geçen eyaleti Kapadokya'dan ayıran Kappadoks adında Kızılırmak'ın bir kolundan aldığına dayandırırılar. Lakin bu fikir o kadar şayan-ı kabul değildir.

Bazıları dahi eski Asurya padişahı Ninias'ın oğlu Kappodoks'tan adını aldığı fikrini kabul ederler. Bununla beraber Kappodoks ve Kapadokal kelimelerine Yunan tarihçilerinden evvel tarihte rastlanmaz. İrodotos ve Diodoros'a göre yukarıda adı geçen Ninias, Asurya padişahı Ninos ve ünlü Semiramis'in oğlu idi. O zamanlarda şimdiki Trabzon taraflarında Thermodon ırmağı havalisinde iskan eden ve silahşörlükleri ile tarihte ünlü Amazones (Amazon-f.d.) adlı kadınlar güneye doğru yürüyerek Assuryanın hükümet merkezi Ninevi şehrini istila eylediklerinde i Kappadokisler prensieri Kappadoks'un idaresi altında Eufратis (Fırat-f.d.) ırmağını tecavüz ile bu taraftaki memleketlere döküldüler ve ihtimaldir ki o vakit Asurios ismini terk ile Kappadokai ismini aldılar.

Netice itibariyle Kapadokya'nın en eski sakinleri hakkındaki eski çağlardan bize intikal eden bilgi pek karanlık ve belirsizdir. Bununda sebebi ise, zira İraniler ve bunlardan iktibas iden Yunan tarihçileri, Kappadokes , yani her vechi bala kable'l milat (p.) 8 nci asırda Asuryadan göçeden, bila tefrik Asurya , Sirios , Siros ve Leikosiros adı verilen kavmin ismini bütün yukarıda vaf ettiğimiz memleketlerin eski sakinlerine itlak ederlerdi. Binaenaleyh daha birkaç yıla gelinceye kadar eski Kapadokya ahalisi Sirios adı verilerek, binaberin Sam (Simitiki) ırkına mensub Aramaya (arami) ailesinden madud telakki olunurdu. Lakin va sf itmiş olduğumuz gibi adı geçen ırka mensub asıl Kapadokai'ler kıtayı istila eden göçmenlerin azınlığından ibaret olup kendi adlarını yerli ahaliye bilahare teşmil etmişlerdi.

Ancak bu yerli en eski sakinler kimlerdi ve asılları nedir, bu taraf tamamen bilinmemektedir, zira Makedonyalılar devrinden önceki zamanlara ait durumu aydınlatacak ne bir sikke i ne bir kitabe (epigrafi) ve saire hiçbir eski esere rastlanmamıştır. Yalnız büyük bir ihtimalolarak bu kavmin Anadolu'nun batı tarafından içeriye doğru vakti ile sürülmüş büyük Hind-Avrupa ırk ailesine mensub Pelasgos kabilelerinden ve Frigesler ile akraba bir millet olduğuna karar verilebilir. Azınlığı teşkil eden ve hariçten istila ile adlarını memlekete veren kavime gelince, bunlar hakkında her nedense ve istilaları her hangi asırda vuku buldu ise dahi, bunlar her milletten fazla Asuryalılara yakın oldukları ve medeniyetin ilk tohumlarını onlardan aldıkları kesindir.

Asuryalıların İmparatoriçesi ünlü ve büyük Semiramis'in adı elan bu güne kadar buralarda anılmaktadır. (1913'ler-f.d.) Bir çok yollar, Homata Semiramidos (Semiramis'in toprakları-f.d.) tabir olunan tepeler ve medeni eserler onun ismini taşıdığı gibi, ez cümle Zile (Amasya) ve Malatya gibi eski şehirler dahi o meşhur sultanın kurduğu şehir olduğu bahsedilir.

Eski Kapadokya lisanı hakkındaki bilgi artmadıkça, Kapadokyalıların asıl kökleri (katagogi) hakkındaki deliller yarım kalacaktır. Adı geçen lisan hakkında ma-et-teesuf pek az bilgi edinilmiştir. Elegeçen ve alel ekser şehir ve saire isimlerinden ibaret pek az lugatlardan tespit edilenlere göre Arya lisanlarının ailesine mensuptur. Binaenaleyh orta çağda bir çok milletlerde vaki olduğu gibi i Kapadokya'nın eski yerli ahaliside dışardan gelen istilacıların (kataktitai) adını istiare ederek kendisi de onlara lisanını vermiş olması muhtemeldir.

Makedonyalıların zamanında Yunan lisanı resmi lisan olarak kaim olmuş ve aynı zamanda Yunanlıların bu taraflara mütemadiyen vuku bulan bir çok tavattunları (apoikismai) yerli ahalinin tedricen Yunanileşmesine etki ederek kısa süre içerisinde eski Kapadokya lisanını sükut ettirmiştir. Mamafih Makedonyalılar devrine tevali eden ve Aleksandrini (Büyük İskender Dönemi) tabir olunan devrin müddeti zarfında ve Roma egemenliğinin ilk zamanlarında Kapadokya lisanı henüz Yunan lisanı ile mean istimal olunurdu ve bundan dolayı ahaliye iki lisanlı (diglossoi) adı verilirdi. Bu noktayı Apost. Paulos'un şehadetide teyid eder.

Paulus, Konya'da Evangelion'u (İncil-f.d.) Yunan lisanında vaaz edip, ahalinin anladıklarını, lakin beyinlerinde Ukaonya lisanı ile konuştuğklarını zikr ediyor.

Fehmi DİNÇER
Ankara 2004

- 1] Atik Armeniyanın Sofini eparhiyası ile hemcivar bugünkü Malatia şehrinin bulunduğu yerler.
- [2] Meilitini'nin güneyinde Toros ve Antitoros dağları arasında Kilikya ile sınır Pıramos (Ceyhun Irmağı-Cihan-f.d) ve Saros (Seyhun) ırmakları buradan akar, payitahtı günümüz Elbostan (Elbistan-f.d.) mevkisinde eski Komana şehri idi.
- [3] Kayseri civarı
- [4] Niğde ve Deneghi (Yeşilburç-f.d.) civarı [5] Aksaray ve Hasan Dağı civarı.
- [6] Armenya hududunda
- [7] Ankaranın karşısında Kızılıрмаğın doğu tarafında Haymana civarı
- [8] Bugünkü Şereflikoçhisar ve Tuz gölü civarı [9] Bafra civarında yerler.
- [10] Samsun etrafı
- [11] Merzifon haval isı.
- [12] Amasya civarı.
- [13] Bugünkü Taşova, Niksar tarafları. [14] Amasya Zilesi, Tokat civarı.
- [LS] Yeşilırmak (İris) üzerinde bugün Yomanak adını muhafaza eden harabe.

Antik dönem Kapadokya Tarihi (2.Böüm) Tarih - 15.08.2007 - 18:31

Kapadokyalıların dini

Kapadokya ahalisinin en asıl Arya ırkına mensub Pelasgos kabilelerinden olup, bilahare dışarıdan saldırı ile memleketlerini istila eden kavimler ile karışarak bir millet teşkil ettikleri husus mütedeyyin oldukları dinleri ile dahi müsbettir. Zira eski ve Frigeslerinkine yakın yerli bir din ile İranilerin Mecusiliğinden (ateşpereslik) mahlut bir din olduğu derkardır. Zaten Kapadokyalılar ihtilat ve münasebette buldukları bütün milletlerin dinlerini suhuletle kabulda bir meyli-i mahsusı gösterirlerdi. Mecusilik bilhassa Asuryalıların dini (astrolotrea) olup, bunlar dahi Haldaioslardan almışlardı. Bilahare Asuryalılarından Midoslar ve bunlardan Acemler istiare ederek ve Zoroastrisin tarifi ile atesperesliğe kalb iderek, dine daha muayyen ve vazih bir şekil vermişlerdi. Kapadokyalılar ateşperestliği doğrudan Asurya'dan mı getirdiler, yoksa ihtilat-i mütemadiyede buldukları İranilerden nizam ve ört-ü adetlerini istiare ettikleri gibi dini de onlardan mı aldılar, meçhuldür, ancak bilinen şey büyük ilahe (Thea) Anaitis'in ismi, Acemlerin Anahit'i olup, Ermenilerin vasıtası ile bunlara intişar etmiş olduğudur.

Kamer'e (gök ayı, Yunanilerin Faivi'i ya da Artemis'i) ıtlak ettikleri, Min ve Ma ilahe isimleri Kapadokya lisanı kelimelerinden olduğu büyük bir olasılıktır. Lakin bazen de İrani isimleri de ilhak ederek Min Farnakis şeklinde isimlendirirlerdi. Fakat İranilerin ateşperestliği birtakım akaid-i mutantanadan külliyan ari ve mabed ve heykeller bunlarca büsbütün meçhul iken, bilakis Kapadokyalıların dini mabetierinin azamet ve ihtişamı ile ünlü olup, dini n suret-i icrası yönü ile Frigeslere hususi ile benzerler ki, ewelce de dediğimiz gibi bu muşabehet köken ve milli asılları bakış açısından önemlidir.

Bu mabetierden (naoi) en ünlüleri Komana şehirlerinde bulunanlardı. Komana adı ile biri Pontos diğeri asıl Kapadokya'da iki şehir olup, her ikisi de muhteşem mabetieri havi idi. Lakin daha önemli ve ünlüsü Kapadokya'da bulunan ve Kataones kabilesi ile meskun olan Komana'dır. Adı geçen şehir hakkında Strabon bahseder ki ahalisi her nekadar hükümdarı tanır idi iseler de bilhassa rahibe (iereus) arz-ı itaat ve tebaiyet ederlerdi. Netice itibariyle her iki Komana mabetierinin Arhiereuslerinin (baş rahip-f.d.) ahali indinde pek büyük nüfuz ve tesirleri olup, mensupları hükümdardan sonra ikinci gelirdi. Zaten kendilerinde padişah hanedanına mensup asıladegandan bulunurlar idi. Bu rahiplerin hizmet maiyetleri o derece kalabehklı ve tantanalı idi ki, Strabon'un ifadesine göre kendi zamanlarında her iki mabedin altışar bin erkek ve kadın ibad (ierodouli) mevcut ve şehrin etrafında geniş arazilerin hasılatı rahipe ait ve maiyeti üzerinde hakimiyeti mutlakayı haiz idi. Kezalik Uinasa'da (şimdiki Avanos) Zeus'un mabedi de ünlü olup 3 bin göle ve verimli araziye sahip ve rahipi de Komalarınkinden sonra ikinci gelirdi.

Şurası şayan-ı işaretler ki, Yunan-Roma hakimiyeti devrinde Kapadokyalılar yabancı tanrıların (Thei) bila-tefrik isimlerini alarak kendi ilahlarına verirler idi. Ahalinin Yunanileşmesi ateşperesliğe pek az tesir iraz edebiiştir. 5trabon kendi zamanlarında (İsa'dan sonra birinci asırda) Kapadokya'nın müteaddid mahallerinde kurulan daha bir çok ateş mezbahları (vomos) bulunup külliyetli ahali celp ettiklerini yazıyor.

Hristiyanlığın ortaya çıkışı ile artık suret-i katiyede Yunanileşmiş olan ve aralarında beraber bir çok göçmen Yahudi dahi yaşayan ahali yeni dini kolaylıkla kabul ettiler. Kapadokya'da ilk defa İncil'i Petrus v'az etmiştir ve Hristiyanlığın burada pek verimli bir zemin bularak ileride bilhassa M.Vasilios ve Grigorios zamanlarında dinin en metin merkezlerinden bulunmuş ve Bizantin (Bizans-f.d.) devrinde Kilise Tarihi mücahedatında mevki-i mümtaz ve eşref ihraç eylemiştir. Ahalinin itikad ve dindarlıkta mutaassıb7 olduğu derece-i mümtaziyetine, adım başında rastlanan ve Kapadokya Arkeolojisinin en önemli bölümünü teşkil eden binlerce manastır ve kilise harabeleri delildir.

Fehmi DİNÇER 2004 Ankara

Antik dönem kapadokya tarihi (Son) Tarih - 30.08.2007 - 01:23

Kapadokya'nın Tarihi

Büyük İskender zamanına kadar Kapadokyanın tarihi gayet karanlık ve belirsiz olup, alelekser Asuryalılar Midos ve İranilerin tarihlerinde müdahil ve münderiç bulunur. Adı geçen süre zarfındaki tarihi iki büyük devreye bölünebilir.

1. Frigiki devri ki ta en eski zamanlardan başlayarak birinci Asurya hükümetinin tarih-i sukutu olan M.Ö. 879 yılına kadar uzanır. Bu devrin tarihi zaten belirsiz olan Frigya tarihinden tefrik olunamayıp, bittap belirsiz ve karanlıktır.

Ancak bu devir zarfında bir çok sair memleketler gibi Kapadokya dahi bir süre Asurya devletinin egemenliği altına geçtiği görünüyor. Zira daha önce yukarıda bahsettiğimiz veçhile Zila, Melitini ve Tyana (Kemerhisar) gibi şehirler büyük Semiramis'in kurucusu olduğu şehirler olarak isimlendirilir.

2. İrani devri. Bu devir Kapadokya'nın dışardan İrani ve başlıca Siros Kapadokai göçmenlerini kabul ederek batıdaki Frigopelasgoi kavimleri ile münasebet-i kavmiye ve siyasiyesini kamilen kat ve Asya bala hükümetlerine iltihak ettiği tarihten başlar. Tarihce bilindiği gibi M.Ö. 650 yılında Midya padişahı Fraortis Ninos ve Semiramis'in haiefieri zamanında dağılma durumunda bulunan Asurya devletinin hakimiyetini reddederek Kızılıрмаğa kadar olan toprakları, binaenaleyh Kapadokya'yı dahi kendi egemenliği altına aldı. Kaoadokya M.Ö. 633 yılında Skithai kavmine mensup Sakai adlı milletin geçici istilasına maruz kalarak M.Ö. 616 yılında bunların Kiaksaris tarafından def ü ihracı ile yine Midosların egemenliği altına geçti. Kiaksaris'in vefatından sonra Kapadokya bir süre bağımsız kalarak Acem padişahi büyük Kiros zamanında hükümdarı Arivaios, Kiros aleyhinde Asuryalılar ile hafiyen işbirliği anlaşması yapmasından dolayı Kiros'un hükümetine düşmüş ve Asurya hükümetinin fethi ve lağvı akabinde Kiros tarafından kati olarak Kapadokya Acemlerin egemenliği altına geçmiştir. Mamafih bahsedilen Acem egemenliği mutlak olmayıp, yerli valiler vasıtası ile yarı özerk yönetim olarak tebaiyeti büyük padişaha ili hin-i hacette askeri yardımda bulunmak ve tuz ve attan ibaret muayyen bir vergi vermekten ibaret idi. Ancak padişaha vekaleten valiler nezdinde satrapis adı verilen İrani askeri komutanlar bulunurdu. İran egemenliği altında satrapeialara taksimde güney Kapadokya bazen Frigya ve Paflagonya, bazen de Likonya ile beraber bir satrapeia ve Pontos tarafındaki Kapadokya ise aynı satrapia teşkil ederdi.

Konstant Porfiroyenitos'un rivayetine göre Büyük Kiros kendisini bir arslan hücumundan kurtarmış olan Farnavazos'a mükafat olmak üzere vakanın vuku bulunduğu dağdan gözün alabildiği bütün toprakları hibe etmiş.

Kapadokya satrapisleri arasında en meşhuru Datamis olup bunun vefatını müteakip memleketin yönetimi tam olarak yerli vali 1.Ariarathis yerine geçmiştir ki (M.Ö. 361) Strabon bu adı geçen valiye Kapadokya'nın ilk padişahı adını veriyor. 1.Ariarathis, Kapadokya'yı 50 yıl süreyle vali (dinastis) sıfatı ile yöneten Ariaramnis'in oğlu olup M.Ö. 380-370 yılları arasında babasına halef olmuş (diedehthi) ve büyük padişah Mnimon Artakserksis zamanında Acem devletinin yarısı müşarünileyhe (adı geçene) karşı isyan ve merhum Datamis'in asilere inzimam ettiği buhranlı bir sırada Artakserksis'e ciddi yardımda bulunmasından dolayı mükafatan padişah ünvanını müşarünileyhden almıştır. Bu suret-

le birinci Ariarathis Kapadokya hükümetinin gerçek kurucusu olarak adlandırılır. Bunun zamanında Kapadokya gayet geniş olup, adına Sinop'ta kesilmiş olan sikkelerden anlaşıldığına göre adı geçen şehire kadar genişlediğine göre Kataonya kısmını dahi ilk defa Ariarathis diğer Kapadokya ile yönetim olarak birleştirmiştir. Kendi evladı olmadığından biraderi Olofernis'in oğlu 2. Ariarathis'i tebenni (uiothetisis) ederek M.Ö. 336 yılında vefat ederek tahtı ona bırakmıştır.

Büyük İskender, Acem hükümeti üzerine seferi 2. Ariarathis zamanına rastlar.

Granikon'da vuku bulan ilk müsademede Kapadokyalılar, Acemler lehinde ve Makedonyalılara karşı muhasematta bulduklarından, Büyük İskender, Ariarathis'in hükümetini ilga ve yerine Saviktas'ı satrapis tayin etti. İskender'in vefatını müteakip ülkesinin haiefieri arasında taksiminde Kapadokya, Paflagonya ve Pontos ile beraber Trabzon'a kadar yani Ariarathis'in yönetimi altında bulunan topraklar Eumenis'e isabet etmiş ise de, bu meyanda Saviktas'ı def ile hükümetini istirdat etmiş olan Ariarathis tavassut eden 12 yıl zarfında memleketin gelirlerini hüsn-ü idare ile mevki-i askeriyesini islah ve temin etmiş olmakla Makedonyalıların taleplerini redd ve 30.000 piyade ve 15.000 süvarî askeri ile Eumenis ve müttefikleri Perdikas ve Filipos'a karşı savundu. Lakin muharebede mağlup ve esir düşerek, Armenia'ya firar ve iltica eden bir oğlundan başka bütün akrabaları ile beraber yok edildi. Eumenis'e istihlaf (halef olan) eden Amintas'ın hükümeti zamanında İskender'in halefleri arasında tehdüd eden münazaat ve mubarebat-ı dahiliyeden bil-istifade, kendisini kurtarmış olan Ariarathis hamî ve halaskarı Armenia hükümdarı Ardoatis'in de yardımı ile Kapadokya üzerine sefer ile Makedonya askerini def ü ihrac ve Amintas'ı katlederek tahtını istirdat eyler. (M.Ö. 301). 3. Ariarathis 21 yıl devam eden yabancı egemenliğinden Kapadokya'yı kurtararak eski hanedanı iktidar mevkiine getirdiği sırada yukarıda Pontos Kapadokya'sında dahi yine aynı hanedanın eski sülalesinden olan Mithridatis Pontikon Kratos adı ile ileride Son derece şöhret kazanan diğer bir Kapadokya devleti kuruyordu. Bu suretle 3. Ariarathis devrinde Kapadokya kuzeyde büyük bir kısmını kaybettiği gibi doğuda da Selefkos'un egemenliğine geçen Kataonya'yı kaybetti. Ariarathis'in M.Ö. 262 yılında vefatına kadar tarih başka bir olaydan bahsetmiyor. Keza oğlu ve halefi 2. Ariarathis veya Artamenis'in dahi yönetim döneminde bahsetmeye değer bir olay olmayıp ancak hükümetinin dış politikasına yeni bir durum ve teveccüh vererek hemsınır (bitişik sınır-fd) Yunan hükümdarları ile karabet-i sıhriye (ag-histeia) bağı kurarak oğlu 4. Ariarathis'i Sirya padişahı Antiohos'un kızı Stratoniki ile ve kendi kızını da onun oğlu Antiohos İeros ile evlendirdi. Görünüyor ki, Ariarathis'i bu siyasetine günbegün kesb-i azamet eden Pontos Devletinin tehlike korkusu sevk eylemiştir. Yukarıda bahsedilen siyaseti Ariarathis'in son zamanlarında idare-i umura iştirak eden oğlu ve halefi 4. Ariarathis dahi takib ve devam etti. 4. Ariarathis'in M.Ö. 220 yılında vefatı ile tahta oğlu 5. Ariarathis (Eusevis) (dindar) çıkarak uzun süre saltanatını sürdürmüş ve devrinin en önemli olayı ilk defa olarak bunun zamanında Kapadokya'nın Romalılar ile ilişkiye geçmesidir. Kayınpederi olan Sirya padişahı Büyük Antiohos Romalılar ile muharebeye girişmiş olmakla Ariarathis'den istimdad etti ve Ariarathis yardımda bulundu ise de bu davranışı ile büyük bir tedbirsizlik yapmış oldu. Zira Romalılar Antiohos'u ta Thermopilai'de mağlup etmiş olmakla muzaffer surette artık Asya'ya dahil olmuş ve geçtikleri yerleri mahv ü harap ederek ilerlemekte idiler.

Ariarathis, Kapadokya'nın maruz bulunduğu tehlikeyi görerek memleketini istila etmemesi için Romalıların Başkomutanı Manlios'a 200 talanton (para-f.d.) gönderdi ve damadı Bergama padişahı Eumenis'in de vesayeti ile Romalıların gönlünü alarak hem evvel ce 600 talanton tayin olunan haracın yarısına indirilmesine, hem de Romalıların dostu olmayı başardı. (M.Ö. 188)

O zamandan beri büyük Kapadokya padişahları Romalılara sadık ve müttefik kaldılar ve savan-ı taacüptür ki Romalılar Kapadokyalılara bir şefakat-i mahsusa, daima bir tahammül ibraz ederek, tesadüfi bir inhirafları (itaatsizlik, hata) vuku bulsa affettikleri gibi daha garibi bütün diğer memleketler Romanın mülhak eparhiaları altında bağımsız bir yönetim kurmalarına izin verdiler.

S. Ariarathis'in oğlu ve halefi 6. Ariarathis (filopator - vatansever) felsefe ve Yunan Edebiyatına gösterdiği eğilim ve himayesi ile bilinir. Bunun devrinde Kapadokya büsbütün Yunanlaşarak Fen Bilimleri merkezi oldu diyebiliriz.

Bununla beraber S. Ariarathis gerek Romalılar ile ittifakı yenileyerek ve güçlendirerek devletin dış politikasını takviye, gerekse umur-ı dahiliyeyi tanzim ve müdebbirane idare ile ahali indinde mazhar-ı teveccüh olmuştur.

Oğlu 7. Ariarathis (epifanis) (meşhur) Pontos hükümdarı S. Mithridatis'in kızı Loadiki ile evlendi ise de uzun süre saltanatını sürdüremedi, zira M.Ö. 120 tarihinde kayınpederinin vefatı ile yerine çıkan oğlu büyük Mithridatis, Kapadokya'yı kendi ülkesine ilhak gayesi ile Kapadokya'da ashab-ı nüfuzdan

Gordios adında birinin teşviki ile Ariarathis'i tebid ettirdi.

Tahta ğayri baliğ oğlu 8.Ariarathis (Flomitor) çıkararak annesi Laodiki'nin vesayeti altında saltanatını sürdürdü. Lakin Laodiki biraderinin amaçlarını anlayarak veyahut tahtta kendisi oturmak azmi ile Bithinya padişahı Nikomidis ile evlendi. Mithridatis güya yasal varisinin hukukunu savunma iddiası ile Nikomidis'e karşı harp ilan ederek, askerleri ile beraber Kapadokya'dan def ü ihrac ve tahtı yine Ariarathis'e verdi. Lakin birkaç ay geçmeksizin desiselerinde devam ile Ariarathis'den kendi babasının katili Gordios'u sürgün ettiği menfadan geri çağırmasını talep eder. Ariarathis tahammül edemeyerek diğer taraftan huda ve desiseyi de anlayarak, komşu hükümdarların da yardımını temin ederek büyük bir ordu kurarak savaşa hazırlandı. Mithridatis, her nekadard kendisi de kuvvetli orduya sahip ise de savaşın talihine güvenmeyerek güya özelolarak görüşmek üzere Ariarathis'i davet etti ve bila-şüphe icabet eden Ariarathis'i her iki ordu huzurunda hile ile katlederek kendi sekiz yaşındaki oğlunu Ariarathis adı ile Gordios'un vesayeti altında Kapadokya hükümdarı ilan eder (M.Ö. 103). Kapadokyalılar Mithridatis'in gönderdiği eparhosların kötü idaresine tahammül edemeyerek isyan ederler ve oğlunu tard ile Bergama'da tahsil eden maktul padişahın genç biraderi 9. Ariarathis'i celb ile hükümdar ilan ederler. Fakat Mithridatis asiler üzerine sefer ile mağlup ederek Ariarathis'i tahttan indirir ve tekrar kendi oğlunu kaim eder. Ariarathis'in hal'inden az süre sonra (M.Ö.

102) keder ü eleminden vefatı ile eski Kapadokya hanedanının son neslinin zail olmuş bulunması ile Mithridatis artık Kapadokya tahtının tek varisi kalmıştı. Lakin Ariarathis'in üvet babası Bithinya hükümdarı Nikomidis, Mithridatis'in gittikçe büyüyen kuvvetini nazar-i havf ve endişe ile görerek bir desise düşünür. 7. Ariarathis'in iki oğlu değil, üç oğlu olduğunu ilan ile kendinin gayet dilber olan bir oğlunu onun üçüncü oğlu gibi göstererek güya babasından miras tahttaki hukukunu talep ve dava için Roma'ya izam ve aynı zamanda Ariarathis'in sabık dul karısı ve kendi karısı Laodiki'yi Ariarathis'ten filhakika Üç evladı olduğunu şehadet etmek üzere refakatında gönderir. Mamafih, Mithridatis dahi gerek kurnazlık, gerek hayasızlıkta asla onlardan geri kalmayarak Gordios'un Roma'ya izam ile Kapadokya tahtına ikame ettiği çocuğun nefsi Ariarathis'in üçüncü oğlu bu olduğunu iddia eder. Roma Sigklitos'u (senato meclisi) bu garip dava önünde her iki tarafında sahtekarlığına taaccüp ederek Mithridatis'e Kapadokya'dan çekilmesini emretti, ve Kapadokyalılara da kendi başlarına bağımsız idare olunmalarına müsade etti. Fakat Kapadokyalılar Roma'ya bir murahhas heyeti göndererek öteden beri padişah tarafından idare olunduklarını arz ile yönetim özerkliğinin kendilerinden ref ve bir hükümdar tayin etmesini Roma'dan iltimas eylediler ve bunun üzerine Sigklitos'un muvafakatı ile Ariovarzanis adında aslen Kapadokyalı olan bir prens padişah intihab olundu (M.Ö. 99).

Lakin Romalıların filhakika tevekkül ve sadakatlarından dolayı Kapadokya ahalisine karşı besledikleri teveccüh ve himaye genç hükümdarı Kapadokya'nın düşman-ı azminden muhafazaya kafi değildi. Mithridatis az vakit sonra Romalıların dahili haberleşmesinden fırsat bularak damadı Armenya'nın kuvvetli ve zengin padişahı 2.Tigranis'in dahi medetkarlığı ile yine memleketin umuruna el atmak istedi ve aleyhine gönderilen Roma generallerini mağlup ederek Kapadokya'yı zaptetti(M.Ö. 89). Ariovarzanis Romalıların yardımıyla tahtını istirdata muvaffak olabilmiş ise de çok vakit geçmeksizin zaten öteden beri kendi hesabına memlekete göz diken 2.Tigranis güya Mithridatis'in medetkarı sıfatı ile Kapadokya'yı istila etti. Ermenilerin bu istilasını Kapadokya ahalsinin ilk defa olarak hadsiz hesapsız felaket ve biçareliklerine yol açmıştır. Zira o ana kadar Kapadokya'da muttasıl vuku bulan inkılabat-ı siyasiye ve hükümdarlar tebdil-i ah vali, ahaliye kadar aks ve tesir etmez iken bu defa en ağır haraç ve vergilerden başka malları yağma, arazileri harap ve kendileri esir edilmiştir. Bahusus Mazaka (şimdiki Kayseri) şehri ahalsi yurtlarından kaldırılarak 2.Tigranis'in Mezopotamya'da yeni inşa ettirdiği Tigranokerta şehrine zorunlu iskana tabi tutuldular.

Romalılar hem Mithridatis, hem de Tigranis'i duçar-ı inhizam ederek 2.Ariovarzanis'i Kapadokya hükümdarlığına tekrar kaim edip devletine Kilikya ülkesini de ilhak eylediler. Aynı zamanda Kilikya anthipatoSluğuna ünlü Kikeron'u (Çiçeron-fd.) tayin ederek Ariovarzanis'in himayesini mumaileyhe (Kikeron) ihale ettiler.

Kikeron Kilikya'ya ulaştığında Kapadokya'nın durumunu çöküntüye uğramış bir şekilde (muzmahii) buldu. Hükümdarın ahali üzerinde hiçbir nüfuz ve tesiri yoktu. Maliyenin durum munkariz, düşmanlar etrafı sarmış bundan kat-ı nazar dahilen dahi padişah ittifakı kafi ve başlarında tahtı iddiasında bulunan Komana arhierfsi genç Arhelaos olduğu halde açıktan açığa işleyen fesatçılar karşısında bulunuyor idi. Mamafih, bu ahvale rağmen Kikeron bir müddet Ariovarzanis'i tahtında muhafaza edebilirdi de bilahare Pompios ile Kayser ve üçlü yönetim hükümeti (triandria-f.d.) arasında tahaddüş eden dahili haberleşmede Ariovarzanis kah bir tarafa, kah diğer tarafa iltihak etmek mecburiyetinde

bUlunduğundan mevkii sarsılarak nihayet Kasios ile vaki olan bir mumuharebede katledildi. Ariovarzanis'in evladı olmadığından yerine kardeşi 4. Ariarathis geçti. Ariarathis zaten kardeşi hayatta iken Kayser tarafından ve kardeşinin egemenliği altında küçük Armenia'nın bir kısmını yönetmeye memur edilmişti.

Lakin, o meyanda Kayser'in vefatı ile tahtını muhafaza edemedi, zira Antonios Kapadokya'ya hücumla bunu tard ve yerine sevgilisi (maşukası) Glafira'nın oğlu Sisinas'ı tayin etti. (M.Ö. 41).

Antonios'un Mısır vukuatı ile meşgul bulunduğu bir sırada Ariarathis asker ile Sisinnas'ın üzerine yürüyerek tahtını istirdat eder ise de, M.Ö. 36 yılı Antonios avdet ederek yine Ariarathis'i tard ile yerine Komana rahibi 3.Arhelaos'un ve Glafira'nın oğlu (mahdumu) Arhelaos'(i hükümdar nasb eder. 5 yıl sonra Antonios ile Oktavios arasında zuhur eden iç savaşta Arhelaos bittab hamisine medetkar olmuş ise de , muharebede galip çıkan Oktavios bu muamelesini af ettikten başka, bir kaç yıl sonra küçük Armenia ile Kilikya'nın bir kısmını dahi Arhelaos'un topraklarına il hak eyledi. Muaheren Arhelaos, Dağlık (traheia-f.d.) Kilikya kısmını dahi egemenliği altına alarak Silifke'ye yakın Eleusa adası üzerine muhteşem saraylar yaptırıp 50 yıl saltanatını sürdürdü. Arhelaos, KapadOkya Devletinin son padişahıdır ve onunla birlikte Kapadokya Devleti son bulmuştur.

Çünkü Octavios'un halefi Tiberios zamanında Roma'ya çağrılarak orada vefat etmiş ve o andan itibaren Kapadokya, Roma hükümetinin eparhiasi ilan edilmiştir. (M.Ö. 17)

Roma'nın egemenliği altına geçtikten sonra Kapadokya oradan gönderilen eksarhoslar tarafından yönetiliyordu ve aslından siyasete ehliyetsiz olan KapadOkya ahali siyasi külfetten kurtularak tamamen Yunanileşip medeniyet (temeddün) ve gelişmeye (terakki) koyuldu. Bu gelişmeye Hristiyanlığın burada pek erken vuku bulan yayılması da (intişar) son derece yardım etti.

Kapadokya'nın her noktasında yerleşmiş olan Yunan kolonilerinde (apoikia-f.d.) parlak okullar açılarak medeniyet ışığının yayılmasına (intişar) çalışılıyordu. Doktor Aretaios, Apollonios, Tianeus, seyyah (periyitis) Pausanias, Julyanos Ritor gibi ünlü kişiler bu devirde yetişmiştir. Armenia padişahı Tigranis'in iraz ettiği harabiyetten memleket ancak belini doğrultarak bu suretle gelişmekte iken yine diğer bir barbar milletin hücumuna duçar oldu. Yeni Sasaniler (Sasanidis-f.d.) hanedanından İran Şahı Sapor, kadim Dareios (Daryus-fd) zamanında İran Devletine tabi bilcümle toprakları betekrar iktisap, emel ve iddiası ile imparator Ouleryanos'a harp ilan edip, Kapadokya'ya hücum ve orada vuku bulan muhademede imparatoru esir ederek Kayseri'yi muhasara eyledi. Kayseri şehri ünlü generali Dimosthenis'in savunması ile uzun süre seciyane mukavemet edebildi ise de, nihayet hiyanet (prodosya) vasıtasıyla Dimosthenis'in kahramanca bir hurucundan sonra zaptedildi.

KapadOkya, Kayseri'nin fethi ile Acemlere tabi olarak büyük felaketlere duçar oldu. Eski ümran ü terakkisinden eser bile kalmadı ve her ne kadar bu esaret uzun müddet sürmediyse de tahlis olduktan sonra dahi zaten Roma İmparatorluğu da devr-i izmihlalinde bulunduğundan dolayı yıllarca yaralarını kapatamamıştır.

Büyük Konstantinos tarafından doğu Bizans hükümetinin kurulması üzerine kamilen hristiyanlaşmış olan Kapadokya artık kaderini ve geleceğini bu yeni Hristiyan Rum İmparatorluğu'nunkine bağlayarak onun ile beraber ümran ve ikbal ve yalnız bazen geçici mücadeleleri müstesna olduğu halde medeniyetin nimetlerinin bütününe müyesser oldu. Büyük Vasilios ve Grigorios'ların yetişip yaşadıkları devir en parlak, en mesud adeta Kapadokya'nın altın çağı olarak adlandırılabilir. Vesait-i münakalat ve münasebet küşadına germiyet verildi, tarihi ticaretler ihdas olundu, marif ve sanayi takviye edildiği gibi bugün tesadüf olunan kilise, okul, yol, köprü vesair gelişmeye dönük eserlerin çoğunluğu Justinianus'un devrini andırmaktadır. Kapadokya, Armeniakon thema adı ile Bizans İmparatorluğunun müddet-i medidesi zarfında en büyük askeri merkezlerden biri olup bir çok ünlü asker ve siyasi ricalin menşei bulunmuştur. Tarihte ün kazanan Fokaslar, G.Manyakis, Katakalom Kekaumenos, İsaakios gibi mücerrep generaller, Leon İsavros, Mavrikios, Nikiforos Fokas, Çimiskis, Romanos, Diogenis gibi seci ve müdebbir imparatorlar buradan yetişmiştir. Hakeza, ortaçağ (Mesaion-f.d.) rumiüğünün bu son yıllarda keşfedilen milli destanının (epopoia-f.d.) kahramanı Vasilios Digenis Akritas dahi Kapadokyalı idi.

Kapadokya, Küçük Asya'nın doğuda bulunan topraklarından olduğu için talihsiz Bizans İmparatorluğuna çoğunluğu doğudan vuku bulan istila ve tecavüzat-ı mutasallıdan bittap diğer memleketlerden daha ziyade duçar muhacemat olur idi. Arap halifelerinin zamanından başlayarak 15. asırda vuku bulup bütün Avrupa dünyasını endişeye düşüren Timurlenk'in istilasına kadar Kapadokya bir çok felaket ve istilalar altında çiğnenmiştir.

Bu hücum ve istilalardan en fazla devam edebilen ve hükümet-i nizamiye munkalip olarak yerleşen

Selçukilerinki bulunmuştur, Türk-Acem unsurundan mürekkep olan Selçukiler Bizans İmparatorluğunda ilk defa İmparator Roman Diogenis'in zamanında zuhur ederek (M.S. 1067) ilk olarak Fırat (Euf-ratis) nehri civarındaki memleketlere yerleştiler ve tedricen temdid-i hudud ederek Sivas (Sevastia) şehrini payitaht ittihaz ettiler. Lakin, bilahare Bizans İmparatorluğunun bir taraftan ihtisasat-ı dahiliyesinden ve diğer taraftan harici felaketlerinden bilistifade az zaman zarfında hükümetlerini ta Frigya ötelere kadar genişleterek payitahtlarını da Konya'ya naklettiler. O zamanların tarihi henüz gereği ile tetkik olunmamış ise de, Selçukilerin idaresi hiç olmazsa temeddün bakış açısından pek de savan-ı tetkik değildir, zira sanayi-i nefiseye ve bilime eğilimlerini ima eder oldukça çok eserler muhafaza edilmiştir.

Selçukilerin hükümeti Mesud adında hükümdarları zamanına kadar bila-inkisam devam edip melik-i mumailiyh vefat etmeden önce ülkesini oğulları ve damatları arasında taksim etmiştir. Sultan LBeyazıd zamanında (1389-1403) büyük kısmı azar azar Osmanlılara geçmiş ise de tamamen zaptı ancak Fatih Sultan Mehmet ve ILBeyazıd zamanında ikmal olunmuştur. O tarihten itibaren Kapadokya, Osmanlı Devletinin bir kısmını teşkil ederek günümüzün Ankara, Konya ve Sivas Vilayetlerini de kapsamaktadır.

Kapadokya'nın son defa olarak maruz kaldığı hücum Mısır Hidivi Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı Devletine karşı isyan i ile 1833 yılında oğlu İbrahim Paşa'nın Anadolu'yu işgalidir ki Mısır askerleri Kütahya'ya kadar istila etmişlerdi.

Fehmi DİNÇER Ankara 2004

Kapadokya Tarihi hakkındaki bu yazılar İmerologion 1914 adlı eserden tarafımdan çevrilmiştir.

KAPADOKYA TARİHİ

Tarih öncesi Devir

Prehistorik zamandan günümüze kalintilari genelde Köskhöyük/Nigde, Asiklihöyük/Aksaray ve Nevşehir yakınlarındaki Civelek Mağarasında görmekteyiz.

Aşıklı Höyük

Aksaray'da İhlara vadi yerleşiminin bir uzantısı olan Aşıklı Höyük'te yapılan arkeolojik çalışmalar Kapadokya Bölgesi'nin kerpiçten yapılmış ilk mahallelerini ortaya çıkarmıştır. Yerleşik yaşamın en güzel ve en karmaşık mimari örnekleri olan bu evlerin duvar ve tabanlarında sarı, pembe kil duvar sıvaları kullanılmıştır. Ölülerini evlerinin tabanlarına hocker tarzında, yani dizleri karınlarına çekik olarak gömmüşlerdir. Aşıklı Höyük'te araştırma yapan Prof. U.Esin'e göre yerleşim yerindeki mahallelerin sıklığı, yapıların çokluğu Akeramik Neolitik evre için sanıldığından daha yoğun bir nüfusun varlığını göstermektedir.

Höyük'te ele geçen yüzbine yakın obsidiyenden yapılmış çeşitli aletlerin Anadolu'da benzerleri yoktur. Taştan çok iyi bir şekilde işlenmiş yassı baltalar, kemikten bıçlar, keskiler, bakır, akik ve çeşitli taşlardan yapılmış süs eşyalarının yanısıra az pişmiş kilden figürinler de ele geçmiştir. Aşıklı Höyük araştırmacıları, bu Höyük'te ele geçen bir iskelete dayanarak dünyada bilinen en eski beyin ameliyatının (trepanasyon) 20-25 yaşlarındaki bir kadına uygulandığını belirtmektedirler.

Civelek Mağarası

Nevşehir'in Gülşehir ilçesinin 4km. doğusunda yer alan Civelek köyü yakınlarındadır. Mağara, köyün 'Gürlek Tepe' olarak adlandırılan tepesinde yer alır. Kalkerli bir yapıya sahip olan mağaraya 14m. uzunluğunda aşağıya doğru uzanan bir galeri vasıtasıyla inilebilmektedir. Ana mekanı 22x11m. olan mağaranın tavan kısımlarında kalsit kristalden oluşan 5-15cm. arasında değişen uzunluktaki sarkıtlar yer almaktadır.

Nevşehir Müzesi ve İtalyan mağarabilimcileri ile birlikte yapılan çalışmalarda mağara tabanında, özellikle göçen kaya parçaları arasında ve galerilerde Kalkolitik Döneme (M.Ö. 5000-3000) ait elde

şekillendirilmiş tek kulplu fincanlar, çeşitli boylarda çömlekler, dokumacılıkta kullanılan ağırşaklar, taştan ve kemikten aletler ele geçmiştir. Ayrıca Mağara'nın çevresinde yapılan yüzey araştırmalarında da obsidiyenden ve sileksten yapılmış aletler bulunmuştur. (Mağara koruma altına alındığından ziyarete kapalıdır.

Anadolu Eski TPROTOHITIT - ASSUR TICARET KOLONILERİ ÇAĞI (M.O. 3000-1750) unç Çağı'nda madencilikte doruk noktasına erişmiştir. Özellikle çağın son evrelerinde en büyük gelişim Orta Anadolu'nun kuzeyinde gözlenmiştir.

M.Ö. 2000-1750 yılları arasında Kuzey Mezopotamya'da yaşayan Assurlu tacirler Anadolu'da ticari koloniler kurarak ilk ticaret örgütünü oluşturmuşlardır. Bu ticaretin merkezi Kayseri'deki Kültepe, Kaniş-Karum'dur (Karum: Ticaretin yapıldığı pazar yeri). Belgelerde adı geçen ve yeri saptanabilen karumlardan biri de Karum-Hattuşaş'tur (Boğazköy).

Zengin altın, gümüş ve bakır kaynaklarına sahip olan Anadolu, tunç alışı için gerekli olan kalay bakımından fakirdi. Tacirlerin beraberinde getirdikleri kalay, çeşitli kumaşlar ve kokular bu ticaretin ana malzemeleriydi. Hiç bir zaman politik üstünlüğe sahip olmayan tacirler yerli beylerin himayesi altındaydılar.

Assurlu tacirler sayesinde Anadolu'da ilk defa yazı görülür. Kapadokya Tabletleri olarak adlandırılan Eski Assurca yazılmış çivi yazılı metinlerden, tacirlerin geliş yolları üzerindeki beylere %10 yol verdikleri, borçlu olan halktan %30 oranında faiz aldıkları, Anadolu krallarına sattıkları mal üzerinden %5 vergi verdikleri anlaşılmaktadır. Yine bu tabletlerde Assurlu tacirlerin Anadolu kadınlarla evlendikleri ve nikah sözleşmelerinde Anadolu kadınların haklarını koruyacak maddeler bulunduğu görülmektedir.

Assurlu tacirler yazıdan başka silindir mühürler, madencilik, tapınak ve tanrı fikirlerini de Anadolu'ya getirmişlerdir. Böylece Anadolu'nun yerli sanatı, Mezopotamya sanatının etkisi altında gelişerek kendine has yeni bir sanat anlayışını ortaya koymuştur. Bu sanat daha da gelişerek Hitit sanatının temelini oluşturmuştur.

HİTİTLER DEVRİNDE KAPADOKYA (1750-1200 BC)

M.Ö.II. binin başlarında Avrupa'dan Kafkaslar üzerinden gelerek Kapadokya Bölgesi'ne yerleşen Hititler, daha sonra yerli halkla kaynaşarak imparatorluk kurmuşlardır. Dilleri Hind-Avrupa dil grubundandır. Başkentleri Hattuşaş (Boğazköy) olan Hititlerin önemli şehirleri Alacahöyük ve Alişar'dır. Kapadokya Bölgesi'nde bulunan bütün höyüklerde Hititlere ait kalıntılara rastlamak mümkündür. Bunun yanı sıra Hitit İmparatorluk Dönemi'nde özellikle Kapadokya Bölgesi'nde stratejik açıdan önemli geçitlere ve su kenarlarındaki yüksek kayalara rölyef olarak işlenmiş anıtlar bulunmaktadır. Bu kaya anıtları sayesinde Hitit krallarının güneydeki ülkelere ulaşmak için geçtiği yolları saptamak olasıdır. Kayseri sınırları içindeki Erciyes Dağı'nın güneyinde yer alan Fraktin, Taşçı ve İmamkulu kaya anıtları tanrıların kutsanması, Büyük Kralın (Hattuşili III) ve Kraliçenin (Puduhepa) tanrılara minnettarlığını göstermesinin yanı sıra imparatorluğun gücünün sınırlarını gösteren birer propaganda anıtlarıdır.

GEÇ HİTİT DEVRİNDE KAPADOKYA (1200-700 BC)

Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle Kapadokya Doğu Roma İmparatorluğu'nun etkisi altın-

da kaldı. 7. yüzyılın ilk yıllarında Kapadokya'da Sasanilerle Bizanslılar arasında yoğun savaşlar oldu. Sasaniler bölgeyi 6-7 yıl kadar ellerinde tuttular. 651'de Halife Osman Sasanileri yıkınca bölge bu kez Arap-Emevi güçlerinin akınlarına uğradı.

Uzun süredir devam eden mezhep çatışmaları III. Leon'un Müslümanlıktan etkilenerek ikonları yasaklamasıyla doruk noktasına ulaştı. Bu durum karşısında bazı Hıristiyan ikon yanlısı keşişler Kapadokya'ya sığınmaya başladılar. İkonoklast hareketi yüz yıldan fazla sürdü (726-843). Bu dönemde birkaç Kapadokya Kilisesi ikonoklast etkisinde kaldıysa da ikondan yana olanlar burada rahatlıkla gizlenip ibadetlerini sürdürdüler.

PERS ve KAPADOKYA KRALLIĞI (585BC - 332BC)

Kimmerlerin, Frigya Hükümdarlığına son vermesinden sonra bölgeye sırasıyla Medler (M.Ö 585.) ve Persler (M.Ö. 547) hakim olmuştur. Persler, imparatorluklarını "satrap" olarak adlandırılan yöneticilerce yönetilen, yarı-bağımsız eyaletlere bölmüştür. Bu eyaletlerden biri olan Kapadokya bölgesinin adı "güzel cins atlar ülkesi" anlamına gelen Katpatuka idi.

Persler, sınırları içinde yaşayan insanlara istedikleri dini seçme ve kendi dillerini konuşma özgürlüğü sağlamıştır. Zoroaster dinine inan Persler içinse ateş kutsaldı ve bu sebepten Hasan Dağı ve Erciyes gibi volkanlar onlar için kutsal yerlerdi. Persler tarafından yapılan Kraliyet Yolu, Pers başkentini Kapadokya'ya, oradan da Ege'ye bağlamaktaydı. M.Ö. 334 ve 332 yıllarında iki kez yenilgiye uğratılan Pers imparatorluğu Büyük İskender tarafından fethedildi.

Pers imparatorluğuna son veren Büyük İskender Kapadokya'da büyük bir direnişle karşılaştı. Bölgeyi yönetimi altına almak isteyen Büyük İskender, komutanlarından Sabictus'u bu işle görevlendirdi fakat halk büyük bir direnç gösterdikten sonra, bir aristokrat olan Ariarthes'i Kral ilan etti. M.Ö. 332-322 yılları arasında hüküm süren Ariarthes I çok büyük başarılar elde ederek, Kapadokya Krallığının sınırlarını Karadeniz'e kadar genişletti.

M.S. 17'de Büyük İskender'in ölümüne kadar refah içinde yaşayan Kapadokya Krallığı, bir Roma eyaletine dönüştükten sonra Makedonyalılar, Galatlar ve Pontus Krallığı ile savaşlar yapmıştır.

ROMALILAR DEVRİNDE KAPADOKYA (17AD - 395AD)

M.S. 17'de Tiberius Kapadokya'yı Roma'ya bağlayarak bölgedeki kargaşaya son verdi. Romalılar bölgeyi ele geçirdikten sonra batıya bir yol yaparak Ege'ye ulaşımı sağladılar. Bu yol hem askeri hem de ticari açıdan önemliydi.

Roma egemenliği sırasında, yöreye gerek saldırı gerekse göç biçiminde doğudan gelenler oldu. Romalılar bu yeni gelenlere karşı 'Lejyon' adını verdikleri askeri birlikleriyle karşı koydu. İmparator Septimus Severus Dönemi'nde ekonomik bakımdan oldukça canlanan Kapadokya'nın merkezi Kayseri, daha sonraki yıllarda İran'dan gelen Sasaniler'in saldırılarına uğradı. Gordianus III

bu saldırılara karşı şehrin etrafını surlarla çevirtti.

Bu sırada Anadolu'da yayılmaya başlayan ilk Hıristiyanların bir kısmı büyük şehirlerden köylere göç etmeğe başladılar. Kayseri'nin önemli bir din merkezi haline geldiği 4. yüzyılda, kayalık Göreme ve çevresini keşfeden Hıristiyanlar, Kayseri Piskoposu da olan Aziz Basil'in dünya görüşünü benimseyerek kayalar içinde manastır hayatını başlattılar.

BİZANSLILAR DEVRİNDE KAPADOKYA (397-1071)

Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle Kapadokya Doğu Roma İmparatorluğu'nun etkisi altında kaldı. 7. yüzyılın ilk yıllarında Kapadokya'da Sasanilerle Bizanslılar arasında yoğun savaşlar oldu. Sasaniler bölgeyi 6-7 yıl kadar ellerinde tuttular. 651'de Halife Osman Sasanileri yıkınca bölge bu kez Arap-Emevi güçlerinin akınlarına uğradı.

Uzun süredir devam eden mezhep çatışmaları III. Leon'un müslümanlıktan etkilenerek ikonları yasaklamasıyla doruk noktasına ulaştı. Bu durum karşısında bazı Hıristiyan ikon yanlısı keşişler Kapadokya'ya sığınmaya başladılar. İkonoklast hareketi yüz yıldan fazla sürdü (726-843). Bu dönemde birkaç Kapadokya Kilisesi ikonoklast etkisinde kaldıysa da ikondan yana olanlar burada rahatlıkla gizlenip ibadetlerini sürdürdüler.

SELÇUKLULAR DEVRİNDE KAPADOKYA (1071-1299)

Selçuklu Türkleri'nin Anadolu'ya girmesiyle yeni bir dönem başlar. İran ve Mezopotamya bölgesindeki zaferlerinin ardından 11. yüzyılın ikinci yarısında Türkler Anadolu'ya hızla yerleştiler. 1071 yılında Malazgirt ovasında Bizans İmparatoru Romanos Diogenes Selçuklu Hükümdarı Alparslan karşısında büyük bir yenilgiye uğrar ve esir alınır. 1080 yılında Süleyman Şah Konya'yı başkent yaparak Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurar. 1082'de Kayseri Türkler'in eline geçer. Aksaray, Niğde gibi şehirler imar edilir. Fethedilen yerlerde birçok kervansaray, cami, medrese ve türbe gibi eserler yapılır.

Anadolu'nun Selçuklu Türkleri tarafından fethi, Patrikhane'nin Kapadokya Bölgesi'ndeki idari etkinliğini etkilememiş, ancak 14. yüzyıldan sonra sayı ve statülerini azaltmıştır.

Hıristiyanlığın önemli yerleşim ve yayılma alanı olan Anadolu, bundan böyle Kuzey Afrika'dan, Ortadoğu ve Yakındoğu'ya kadar uzanan İslam bölgelerine dahil olmuştur. Anadolu'nun Selçuklu Türkleri tarafından fethi, patrikhanenin idari etkinliğini etkilememiştir. Çünkü 13. yüzyıla ait İhlara Bölgesi'ndeki Aziz George Kilisesi'nin yazıtlarında Selçuklu Sultanı II. Mesud ve Bizans İmparatoru II. Andronicus'un adlarından övgüyle bahsedilmektedir.

13. yüzyılın sonunda Anadolu Selçuklu Devletinin zayıflaması üzerine Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde beylikler ortaya çıkar. 1308 yılında Moğol kökenli İlhaneliler Anadolu'yu istila eder ve Kapadokya Bölgesi'nin önemli bir kenti olan Kayseri de yıkılıp tahrip edilir. Selçuklu sultanları Moğol yönetiminin etkisi altında kalırlar ve bağımsız hareket edemezler. Anadolu artık Türk boylarının kurduğu beylikler halinde idare edilecektir.

OSMANLI DEVRİNDE KAPADOKYA

Kapadokya Bölgesi, Osmanlı Dönemi'nde de oldukça sakindi. Nevşehir, Damat İbrahim Paşa Dönemi'ne kadar Niğde'ye bağlı küçük bir köydü. 18. yüzyıl başlarında özellikle Damat İbrahim Paşa zamanında Nevşehir, Gülşehir, Özkonak, Avanos ve Ürgüp'te imar hareketleri gelişmiş; camiler, külliye-ler, çeşmeler yaptırılmıştır. Özkonak kasabasının merkezinde Osmanlı Padişahı Yavuz Sultan Selim'in doğu seferi sırasında (1514) yapılmış köprü, Nevşehir'deki erken Osmanlı yapısı olması açısından önemlidir.

Osmanlı Dönemi'nde de Selçuklu Dönemi'nde olduğu gibi yörede yaşayan Hıristiyanlara karşı hoş-görülü davranılmıştır. Ürgüp/Sinasos'taki 18. yüzyıla ait Konstantin-Eleni Kilisesi, Gülşehir'deki 19. yüzyıla ait Dimitrius adına yapılan kilise ve Derinkuyu'daki Ortadoks Kilisesi buna en güzel örneklerdir.

Kapadokya tarihi boyunca doğal değişimlerin yanı sıra birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış, işte kronolojik sıraya göre bunlardan bazıları;

Kapadokya Tarihinden :Ürgüp (Prokopi)

Nevşehir'in şark cihetinde 4 saat mesafede ve Çar edrafından Tamsa, Üzenge, Ortahisar ve Karaözü namlarında dört çaylar ile muhat bağ ve bağçeler arasında Ürgüp kasabası kaimdir.

Ürgüp, en eski şehirlerden idiği ve Urkup kelimesi, elan civardaki rumi lisanı ile mütekellim ve hatda oldukça uzak karyeler ehalsin dahi epa-ü ecdaddan intikalen kullandıkları Prokop lugatından anlaşıldığı veçhile Prokopiondan tagyiri tahrifle ileri geldiği görünür. Lakin maet-teesüf tarihe dair hiç bir evrak ve kaid (kayıt - f.d) elde idilmemiş olmağle (olmakla - f.d) bu hususi delaili tarihiye ile tastik idilemediği gibi ne vakit iskan idildiği ve ilk sakinleri kimler idiği meçhuldür.

Ürgüp, Niğde sancağına tabi merkezi kaza olup, rumları idare-i ruhaniyece Kaisareia eparhiyasına mensupdur. Ehali-i asliyesi İslam ve Rum Ortodoksos olup, berayı ticaret Kayseri vehevalisinden tevatun iden Ermeniler ile ahiren Ortodoksoslardan ayrılan bazı Protestan haneleride peyda olmuştur. Nüfus son tahrir mucibince 11.680 İslam ve 6300 Rumdur. İslamlar kasabanın şimali garbisini işgal iden Süphan Verdi, Dere Aşağı, Dere Yukarı, Davud Ağa, Camii Kebir, Temenni, Esed Ağa, Musa Efendi, Yunak, Peder, Espelli ve Kez namları ile 12 ve Hristiyanlar diğr cihetlerde Mübayacı, Kapudan, Sarmusaklı, Samuil ve Doa (Dua - f.d.) yeri namı ile 5 mahalede sakindirler. İslam mahalelerini Rumiarinkinden çarşu tefrik ider, mamamih (mamafih) İslamlarm Süphan Verdi mahalesi, Kapudan, Samuil ve Doa (Dua) yeri mahaleleri arasında bulunduğu gibi Doa (Dua) yerindedede bazı İslam haneleri sakindir.

İstarnlarm her mahalede ayrı ibtidai mektepleri, bir mücedded Rüşdiye, bir medrese ve müteaddid camiieri, Rumiarın ise 5 sınıflı bir Parthanagogeion (Kız okulu - f.d.), 6 sınıflı Asthiki ve 1 sınıf Praktiki ki, ceman 7 sınıflı bir Arrenagogeion (Erkek Okulu - f.d) ile 4 kısma taksim idiimiş birde Nipiagogeion (Ana Okulu f.d.) vardır. Bunlarda 600'e karib (1912-1913 senesinde 230 Arrenagogeion 90 Parthanagogeion ve 250 Nipiagogeion ki ceman 570 talebe ve talebat, 12 muallim ve muallime tarafından

talim-ü terbiye ve gayb (kayıp - f.d) itmiş oldukları usarı-ı millilerini iktisap itmektedirler. Mekteplerin binaları fenn ve sıhat nokta-i nazrından maksadlarına pek uzak iselerde tarif olunan dersler Patrikhane Programına muvafık haldedir. Mektebin idaresi Dimogerontianın taht-ı nezaretinde anın (onun - f.d) tarafından tayin olunan Eforiaya mevdudirki, mezkur Eforiyanın İstanbulda da bir şubesi bulunur. Mekteplere senevi 350 lira sarf idilmekte iken bu senenin bütçesi 500 liraya iblağ idiimiştir. Mesarifi mezkure Ürgüp ve İstanbuldaki emlakın iradı, eisitirion bedeli, kitap ticareti ve ilimperver ve hayırhah evladı vatanın ihsanatı ile tesviye olunur.

Bundan 40-50 sene evveleri Ürgüp ehalisince daha sıcak ve şayan-ı gıpta bir irtibat ve gayret bulunuyordiki, bu günki iradiarın kısm-ı azamı o zamanın ittifak ve fealiyeti eseridir. Koinotis (cemaat -f.d), o vakitler zengin ve parlak bir kütüphaneye malik bulunduğu gibi, leshi namı ile birde Anagnostirion idare iderdi. Her esnafın ayrı cemiyeti olmak üzere zaman (zaman - f.d.) 17 Esnaf Adelfotisleri teesis itmiş idiki, irad ve ianatları ile fukara, ekklisiya ve mektepler idare olındığı gibi zuafanın teklifi miriyesinde deruhte iderler idi. Maet-teesüfü gayret bu gün kamilen soğumuş, lesh-l çoktan dağılmış, çok ve ekserisi nadiratdan olan kitablar onun bunun elinde kalmış, iradiarın bazıları yok olmuş, bazılarıda esnafının yevm-i mahsusunda zikrine silleiturgia icra idilmek üzere mektebler uğrına koinoya tevdi idiimiş isede teahüd-ü mezkurun ifasına dahi bu gün müsamaha idilmektedir .

Elyevm Ürgüp/de 3 Adelfotis mevcuttur. Bunlardan birincisi olan Daşcı Adelfotisi anf-ül beyan eski Adelfotislerden baki olarak teşkilat-ı atıkası ile elan devam itmekte ve ekklisyalara Polieliaion ihdası ve her sene Megali Pempti günü her iki ekklisiyaya mumlar ita itmek kitabı va sair guna ianatta bulunur. 1. Filoptohos Adelfotis Ortodoksiya, 1894 senesinden beri devam itmektedir. Bunun müessisi eparhiyamızın müşfik peder-i ruhanisi fazıl mitropolitimiz merhum Kaisareias Ioannis olmuştur. Merhum muşarileyh tarafından tanzlın-ü tashih idilen Kanoismosu mucibince Ürgüp fukara ve muhtacine boğday, un, esvap ve saire tevzii ile ifayı maksad itmekte ve gerek azasının ianatı mukanneneyi seneviyesinden, gerek hariçden vuku bulan ihsanat ve tahsisatdan müterakim meblağ kendilerinden müntehab bir heyet-i mahsusa (özel heyet - f.d) marifeti ile umuru-ı tücariyede dahi istimalolunarak bu gün epeyce bir sermaye sahibi olmuştur. 2. Birde 4 seneden beri İstanbulda "o en Konpolei Sindesmos ton filomoson Prokopiean iareti" ünvanı ile müteşekkil cemiyet Ürgüp mekteplerinedeki fakir çocuklara senevi 40-50 lira tahsisle kitap, kayıd ve saire ita itmekle beraber, mekteplerin idare-i maliyesinin istikbalde temini uğrunda kendi azalarının ianatı seneviyesinden ibaret olan varidatının yüzde 70 ini bir bankaya vaz ve muhafaza itmektedirki, istikbali mekatib için ehem olan şu tedbirden dolayı gerek heyet-i idare gerek umum azayı mearifperveran savan-ı tefrik ve tahsindirler.

Ürgüp'te elyevm 3 adet ekklisiya vardır. Bunlardan en eskisi olan "Agios (Ayos -Azlz - f.d.) Georgios " zaten kasabanın ucunda bulunmağle (bulunmakle) ancak Noemvr 3 ve Apriliou 23 yevmi mahsusında bazen murad iden hristiyanlar tarafından leiturgia (liturji f.d.) icra itdirilerek parekklisiyon halini almıştır. Mezkur ekklisiya gayadan (kayadan - f.d) oyulmuş ve pek eski olduğu görünür isede bina ve tarihi hakkında malumatımız ancak ufak bir parekklisiyon olup, 1861 senesinde tamirle, 1864'de sabık Ankiras ve vakit Nazianzou Gervasios Efendiden egkainia (açıldığı - f.d) idildiğinden ibaretdir. Agios Vasileios (Aziz Vasileios) ekklisiyası 1832 senesinde inşaa ve bir sene zarfında ikmali ile Kaisareias Paisios tarafından egkainia (açılış - f.d) idiimiştir. Haricen pek şirin değılsede dahilen pek vasi, 12 diğer üzerinde ve eikona (ikona - f.d) ve sair tezyinatı fevk-el adedir. 3 taraflı direkler altında geniş ve fevkinde gunaikonitisi havi narthikanın (kilise giriş yeri - f.d) haricinde 1841 senesinde Aşcı ve Şerbetçi esnafının hayireti ile Jesus Hrlstonun (İsa) cefaları tersim itdirilmiş isede eseri musameha olarak zamanle (zamanla - f.d) güzel resimler mahv olmaktadır. Şimal ve garb cihetinde bulunan iki cümle kapusundan işleyen şimal kapusu üzerinde Aziz Vasileios resmi ile tahtında 1841 tarihi mevcut, diğer garb kapusunun üzerinde ise atideki ibareyi havi tarihi bina daşı vardır.

Bunu ileyen Zincitereli Lazari

BU AZİZ HANE SULTAN MAHMUT EYAMINDE VE KOSANTOS PATRİĞİN VAKTINTA MUCETETEN BİNA OLTU. EPARHİANIN MİTROPOLU PAİSİOS EFENTİMİZİN VAKTİ TA MUTTEBER ATAMALARIN NAZIRLIĞI VE URKÜPTE MEVCUT KÜÇÜK VE BÜYÜK ERKEY VE TİSEHLİ CEMİYİ HRİSTİANNARIN VERGİLERİ VE EMEKLERİ İLE BİR SENETE TEKMİL OLTU PANAGİA KOİMİSİS KOİNU ÇOK ZEY(*)NETİLEN EGKE-

NİASİNİTA ETTİ AGİOS KAİSARİAS PAİSİOS EFENTİMİZİN SENE 1885 18 UGUSTU İE

Ayos Vasilelos ekklisiyasının biri binanın inşasına, diğeri Kodonostasion binasına dair ve üçüncüside İnşaata nezaret itmek üzere bir memuri mahsusın tayini için sudur itmiş 3 gıda fermanları, gerek asılları ve gerek muallimi muhterem An. Levidis Efendi tarafından rumcaya tanzim olunmuş tercemelemler koinotisin ilimpervet ve gayur lereaslarından (vaizlerinden - f.d) Faziletli Papa Dionisios Efendinin kütüphanesinde mahfuzdur.

3 ncü ekklisiya, deruninde leipsianonou bulunan osios (hristiyan çilekeşi) loannis (Rossos) ismine mevkufdur. Bu ekklisiyanın fermanı 1885 de istihsal ve 1886 da inşasına ibtidar ile bir müddet tatil aydan sonra pitun (bütün) ehallnin maddi ve bedeni hldmet (hizmet - f.d.) ve hayretleri sayesinde 3000 lira sarfı ile 1892 senesinde ikmal olmuştur. Bina direksiz, kubbeli ve pek murtefi (29 arşın), haçvari (stavroeidis) şekilde Vizantin (Bizans) tarzı meimarlarında (mimarlarında) yapılmış olmağıle, derunine girildikde gösterdiği ihtişamı ve kubbenin azameti önünde gerek meimari (mimar) Gümüşhaneli Haralambos H. Savvanın fenn ve istidadı ve gerek Agion Oros eserleri olan Despotikai eikonesler[1] nazarı dikkat ve hayranı celb ider. Ekklisiyanın garb cihetinde olan cümle kapısı Ürgüpün madeniyatından balgam-ı mermer daşından imal edilmişdirki, mezkur mermer cilayı son derece kabul ittiğinden cam gibi parlamakta olup, üzerine oturdulmuş tarih daşında yazılar vardır

Osios loannis ekklisiyasının yevmi mahsusi olan Maios (Mayıs -f.d) 27 sinde icra idilen panıyır gerek parlaklığı ve gerek her taraftan gelen ziyaretçilerin kesreti ile pitun civar panıyırleri miyanında (meyyanında) temeyüz ider. Osios loannis, Kaisareias, Ikoniou (Konya - f.d) ve Ankiras (Ankara f.d) eparhiyalarında mucizata ve şifabahs nimeti ile hatda Ermeni ve İslamlar arasında bile meşhur ve maruf olmağıle, mezkur eparhiyaların her tarafından, hatda pek uzak mahallerinden bile her gün akın akın gelen bila tefriki cinsi mezhep ziyaretçilerin iskan ve istirahatı için ekklisiya avlisinde 10 kadar odalar yapılmış idi isede ziyaretçilerin kesreti gün be gün artmakta olmağıle gayri kafi görüldüğünden, diğeri odalar dahi yapılmak üzere ekklisiyanın yakınında evler satun alınmıştır.

Osios loannis ekklisiyasında azizin yalnız sağ kolu noksan olan leipsianonou mahfuzdur. Ürgüpte şayanı zikr olarak 1839 tarihinden bed ile elan devam itmekte iki ekklisiyanın vaptis (vattiz - f.d) olan çocukların kayd

(Kodika) defterinden made (maad-başka - f.d) asarı atıkaya dair elbise-i ruhaniye ve diğeri alat-ı edavatı saire bulunmamaktadır. En eski antiminşion 1812 tarihlidir.

Ürgüp'ün mevki i ve manzarası pek şirin ve latifdir. Şehre yaklaşıldıkda ilk evvel nazar dikili dikili kayalara çarparkı, ince ve iki kavak yüksekliğinde kaya direkler tepesinde dört misli kalın baş konulmuş gibi tabiatın bu hikmetimiz nişaneleri insanın hayret ve teacübini celb ider. Akabinde güya bir büyük çimenzar gibi olan bağ ve bağçelere girerki dört ırmaktan sulanan cennet bağçesi misilli dürlü (türlü) meyveli ve büyük meyvesiz ağaçlar ile ekin ve kesretli bulunan yonca rüzgardan dalga peyda ittiği vakit büyük bir deniz görüyor ve yavrularını ganatlar (kanatlar) altında vikaye iden tauk (tavuk) gibi yapraklar altında kat kat üzümle ile bir manzara-i rana teşkil iderki en müellem kalbide açarak ferahnak kılar.

Ürgüp derbendler arasında olmakle gayalar (kayalar) yazın ısınmış pek sıcak ve 4-5 ay devam iden kışı şiddetli isede hevası eyi ve sıhhate nafi idiğine, emrazı safiyenin pek nadir olarak burayı ziyaret ve hükmü pek az müddet devam ittiği gibi ehalinin her şeyi taliye atf ile vazifesiz ve ekseriya belediye hekimi dahi olmayarak yaşayabilmeleri bir delil kavidir.

Ürgüp'te Cuma ve Cuma irtesi haftada ikigün bazar (pazar) gurulup (kurulup) edrafı esnaf köylerin hasılatı sarf idilir. Buğday pazardan hiç eksik olmazsada başlıca Eylülünden itibaren 3 ay pazar zahirenden dolu olarak ahz ü ita fevkelade olur. Gerli buğday arzın hökmi kuvvetsiz olduğundan pek az zer idilir, lakin meyve ve zebzeler için son derece müsaid olmağıle bilhassa mutennevi olcins ve mebzul meyveler üzerine hem civar karyeler ile oldukça işlek bir ticaret ceryan ider. Nefsi Ürgüp, daşlık ve

gayalılık bir mahal olup, çok evler gayadan oyma olduğu gibi ebniyeye elvirişii envai daşları vardır. Kasabanın şimali garbı cihetinde takriben bir saat mesafede birde balgamı mermeri daş ocağı vardır. Buradan çıkarılan mermer damarlı isede son derece cila kabul itdiği gibi işlemesinde kolaydır. Bu mermerden zigıymet (zikıymet) edavatı beytiye, yazı ve sigara takımları yapıldığı gibi mezar daşı ve levhalık içinde civar vilayetlere firuht ve nakl olunur. Bu ocağın ittisalinde içmece nam i ile birde kükürtlü su punarı (pınarı) vardırki ekseriya loulios (Temmuz - f.d) ve Augoustos aylarında civar köylerinden ve bazen uzak mahallerden içmek için gelirler.

GEORGIOS ST. ANASTASOPOULOS
DİDASKALOS (ÖGRETMEN)

Fehmi DiNÇER

Ankara 2005

Ürgüp - Nevşehir hakkındaki bu yazı Nevşehir Salnamesi 1914 adlı Karamanlıca eserden tarafımdan çevrilmiştir.

[1] Bu eikonalar, zikri sebkat iden İeromonahos Dionisios marifeti ile gayreti sayesinde vatandaşlarımızdan agniya ve eşrafın mesarifi ile imal idiymiştir.

Wikipedia org. alıntısı

Ürgüp, Nevşehir İlinin 20 km doğusunda olan ilçesidir ve Kapadokya bölgesinin en önemli merkezlerindedir. Göreme'de olduğu gibi tarihsel süreç içerisinde çok sayıda isme sahip olmuştur. Bizans döneminde Osiana (Assiana), Hagios Prokopios (Prokopi); Selçuklular dönemi'nde Başhisar; Osmanlılar zamanında Burgut kalesi; Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren de Ürgüp adıyla anılmıştır.

Volkanik orijinli jeolojik bir yapıya sahip olan Ürgüp, yağmur ve rüzgar erozyonunun meydana getirdiği ve peri bacası olarak tanımlanan ilginç doğal oluşumların sıkça ve tipik örneklerinin yoğun olarak yer aldığı bir bölgeye kurulmuştur. Vadi yamaçlarından akan yağmur sularının ve daha sonra rüzgarların aşındırması sonucu oluşan yarıklar arasında yükselen peribacaları bu bölgeye has çok ilginç bir peyzaj görüntüsü oluşturmuştur.

Bizans Döneminde de önemli bir dini merkez olan Ürgüp, köy, kasaba ve vadilerindeki kaya kiliselerin ve manastırların piskoposluk merkeziydi.

11. yüzyılda Ürgüp, Selçuklular'ın önemli kentleri Konya'ya ve Niğde'ye açılan önemli bir kale konumundaydı. Bu döneme ait iki yapı kentin merkezindeki Altıkapılı ve Temenni Tepesi Türbeleri'dir. Bir anne ve iki kızına ait olan ve 13. yüzyılda yaptırılan "Altı Kapılı Türbe", altı cepheli, her cephesinde kemerli pencere ve üstü açıktır. Ürgüp'ün Temenni Tepesi'nde bulunan iki türbeden birinin, 1268 yılında Vecihi Paşa tarafından yaptırılan ve halk arasında "Kılıçarslan Türbesi" olarak da anılan Selçuklu Sultanı IV. Rüknettin Kılıçarslan'a, diğerinin ise III. Alaaddin Keykubat'a ait olabileceği düşünülmektedir. Ancak araştırmacılara göre bu olasılıklar oldukça zayıftır.

1515 yılında Osmanlı topraklarına katılan Ürgüp, 18. yüzyılda Osmanlı Sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın kadılık makamını doğduğu kent olan Nevşehir'e (Muşkara) bağlaması nedeniyle ilk kez ikinci planda kalır. Ancak Paşa da Ürgüplüleri mağdur etmemek için Nevşehir yakınlarındaki Kavak köyünden yaklaşık 20 km bir yeraltı yolu ile su getirir. Sokak ve meydanlara mermerden çeşmeler yaptırarak şiirlerini dönemin meşhur şairlerine yazdırmış, kitabelerini de en iyi ustalara kazıtmıştır. Bu kitabeli çeşmelerin sadece birkaçı orijinal yerindedir.

Ürgüp'teki bir diğer önemli yapı da Rum Hamamı'dır. Rumca kitabesinden temelinin 1900'de atıldığı tüm halkın ortak çalışması sonucunda 1909'da tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Şemsettin Sami 1888-1900 yıllarında yazdığı Kamus-ül Alem adlı tarih ve coğrafya ile ilgili eserinde Ürgüp'te 70 cami, 5 kilise ve 11 kütüphane olduğunu belirtir.

Ürgüp civarındaki Pancarlık, Üzengi ve Keşlik vadisi hem tarihi, hem de doğal değerleri olan vadilerdir.

Gizem Dolu Şehir

Yeraltı şehirlerinin yarattığı bölgeye has görüntüler Ürgüp'te hoş manzaralar yaratıyor. Bu yapıların bir bölümü kayalara oyulmuş. Yumuşak kesme taşlarla yapılmış yapılar ise mimari açıdan ilginç yapıları ortaya çıkarmış. Bir zamanlar Damsa Çayı vadisinde dik kayalara oyulmuş mağara evlerden

oluşan küçük bir kasaba iken, sonradan adı taşlık ve kayalık yer anlamına gelen "ürküp" olmuş. Peri Bacaları Vadisi

Ürgüp-Avanos yolunun tam ortasında yer alır. Kimilerince "Pembe Vadi" olarak da adlandırılan bu vadiye peribacalarının en tipik örnekleri görülebilir. Doğal oluşumların çok yoğun bir biçimde yer aldığı bu bölgede, doğanın kayaları bir heykeltıraş gibi işlediği ve deve, tavşan gibi birçok şekil oluşturduğu gözlenir. Mutlaka görülmesi gereken bu vadiye gezerken, değişik duygular yaşanır.

Ata Kilise ve Kepez Kiliseleri

Ata and Kepez churches are over pancarlık road .They builded small colony shape .They have simple red decoration and interesting writing and fresco.

Ürgüp Müzesi ve Kütüphanesi

Kütüphanede Fransız sanat tarihçisi Guillaume de Jerphanion gibi hayatının bir bölümünü Kapadokya'da da geçirerek bölge hakkında incelemeler yapmış unlu yazarların eserleri de bulunmaktadır.

Ürgüp'ün Tarihi

Vulkanik orijinli jeolojik bir yapıya sahip olan Ürgüp, yağmur ve rüzgar erozyonunun meydana getirdiği ve peribacası olarak tanımlanan ilginç doğal oluşumların sıkça ve tipik örneklerinin yoğun olarak yer aldığı bir bölgeye kurulmuştur. Vadi yamaçlarından akan yağmur sularının ve daha sonra rüzgarların aşındırması sonucu oluşan yarıklar arasında yükselen peribacaları tamamen bu bölgeye has çok ilginç bir peyzaj görüntüsü oluşturmuştur.

Dolayısıyla bu bölgeye: YAĞMURLA RÜZGARIN, TARİHLE COĞRAFYANIN EL ELE VEREREK YAZDIĞI BİR ŞİİRDİR denebilir. Ürgüp'te yazları sıcak ve kurak, Kışları soğuk ve kar yağışlı, ilk ve sonbaharda ise yağmurlu tamamen kırsal bir step iklimi özellikleri görülür. ilkbaharda yeşeren ancak daha sonraları sararıp yok alan step bitki örtüsünün dışında bölgede bir orman örtüsü bulunmamakla beraber, ilçede ve çevresinde çok yoğun olarak görülen bağcılık ve yemyeşil bağ örtüsü yaz aylarında da sıcak bir görüntü vermektedir.

Yeraltı şehirlerinin yarattığı bölgeye has görüntülerin yanı sıra, bir bölümü kayalara oyularak diğer bir bölümü ise içinden çıkarılan taşlar ile yapılan yumuşak kesme tasların zaman içinde sertleşmesi ile uzun yıllar kullanılabilen tas yapılar bölgeye has çok ilginç bir mimari yapı oluşturmuştur. Nevşehir'in doğusunda yer alan Ürgüp'ü bilinen en eski adl Ossiana'dır. O zamanki adı Tomisos olan Damsa çayı vadisinde dik kayalara oyulmuş mağara evlerden oluşan küçük bir kasaba iken sonradan adı taşlık ve kayalık yer anlamına gelen URKUP olmuş ancak URKUP kelimesi daha sonraları Türkçe'nin yumuşaklığında ÜRGÜP sekline dönüşmüştür. Bir ara Selçuklular Ürgüp adını BAŞHİSAR olarak değiştirmişlerse de daha sonra tekrar ÜRGÜP olarak anılmaya başlanmıştır. 1950 yılına kadar Kayseri'ye bağlı bir ilçe olarak kalan ÜRGÜP daha sonra Nevşehir ilinin bir ilçesi olmuştur.

PERİBACALARI OLUŞUMU

Vadi yamaçlarından inen sel sularının ve rüzgarın, tüflerden oluşan yapıyı aşındırmasıyla 'Peribacası' adı verilen ilginç oluşumlar ortaya çıkmıştır. Sel sularının dik yamaçlarda kendine yol bulması, sert kayaların çatlamasına ve kopmasına neden olmuştur. Alt kısımlarda bulunan ve daha kolay aşınan malzemenin derin bir şekilde oyulması ile yamaç gerilemiş, böylece üst kısımlarda yer alan şapka ile aşınmadan korunan konik biçimli gövdeler ortaya çıkmıştır. Daha çok Ürgüp civarında bulunan şapkalı peribacaları konik gövdeli olup, tepe kısımlarında bir kaya bloku bulunmaktadır. Gövde tüf, tüffit ve volkan külünden oluşmuş kayaçtan; şapka kısmı ise lahar ve ignimbirit gibi sert kayalardan oluşmaktadır. Yani şapkayı oluşturan kaya türü, gövdeyi oluşturan kaya topluluğuna oranla daha dayanıklıdır. Bu peribacasının oluşumu için ilk koşuldur. Şapkadaki kayanın direncine bağlı olarak, peribacaları uzun veya kısa ömürlü olmaktadır.

Kapadokya Bölgesi'nde erozyonun oluşturduğu peribacası tipleri; şapkalı, konili, mantar biçimli, sütunlu ve sivri kayalardır.

Peribacaları en yoğun şekilde Ürgüp- Uçhisar- Avanos üçgeni arasında kalan vadilerde, Ürgüp-Şahinefendi arasındaki bölgede Nevşehir Çat kasabası civarında, Kayseri Soğanlı vadisinde ve Aksaray Selime köyü civarında bulunmaktadır.

Ürgüp

Doğanın yazdığı ve bize sunduğu büyüğü bir masaldır Ürgüp...

Sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel değerleriyle Türkiye'yi dünyaya tanıtan Kapadokya Bölgesi'nde yer alan Ürgüp, Nevşehir'e 20 km uzaklıkta ve doğuda Kayseri'nin İncesu ilçesi, batıda Nevşehir, kuzeyde Avanos ve güneyde Kayseri'nin Yeşilhisar ilçesi ile çevrilidir.

Bizans Döneminde önemli bir dini merkez olan Ürgüp, bir piskoposluk merkezi, Selçuklular Döneminde Konya'ya ve Niğde'ye açılan önemli bir kale, Osmanlı döneminde ise Kadılık Merkezi olmuştur.

Yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk ve kar yağışlı, bahar mevsimlerinin ise yağmurlu geçtiği Ürgüp'te halk turizm, meyvecilik, sebzeçilik, halıcılık ve şarap üretimiyle geçimini sağlamaktadır.

Ev sahipliği yaptığı çeşitli uygarlıklar Ürgüp'ü inançlar kavşağı haline getirmiştir. Bu yüzdendir onlarca kiliseye sahip oluşu.

Ürgüp'e gelip de Üç Güzellerin fotoğrafını çekmeden, doğanın kayaları deve, tavşan gibi birçok şekilde oluşturduğu Pembe Vadiyi görmeden, Rum Hamamı'nı, Kadı Kalesi'ni, Anadolu'nun en eski kütüphanelerinden biri olarak da kullanılan Temenni Anıt Mezarını, Selçuklulardan kalan Altı Kapı Anıt Mezarı'nı, Sarıhan Kervansarayı'nı, Ortahisar Kalesi'ni, Ürgüp Müzesi'ni, Taşkınpaşa Camisini ve Kiliseleri ziyaret etmeden dönülmez.

Tarihte ilk şarabın üretildiği yerde ünlü Kapadokya şaraplarının tadına bakmadan, yanınızda olmayan sevdiğiniz için yöre halkının yaptığı peri bacası figürlerinden, Kapadokya bebeklerinden veya seramik kaplardan satın almadan, Damsa Mesire yerinde piknik yapmadan, Aside, bulamaç, hamursuz, tandır kebabı, tandır çorbası, tandır fasulyesi, muhacir böreği, nohutlu yahni, mantı, ayva dolması, elma dolması, kayısı yahnisi gibi saraydan Ürgüp mutfağına gelen leziz yemeklerden tatmadan da Ürgüp'ü gördüm denmez.

Lezzetli üzümleriyle üretilen şarabı sayesinde yapılan Bağ Bozumu Festivaline ve ilginç parkurlarıyla Uluslar arası Geleneksel Dağ Bisikleti Yarışmasına da ev sahipliği yapmaktadır Ürgüp...

Denizyolu hariç her türlü ulaşırsınız Ürgüp'e. Uçakla, otobüsle veya kendi aracınızla, hatta trenle bile ulaşırsınız, nasıl isterseniz. Tatilinizi dünyanın yer yerinden gelen milyonlarca turist merakla geçtiği Ürgüp'te geçirmek isterseniz Ürgüp otel fiyatlarını inceleyip, biran önce Ürgüp Otel rezervasyonunuzu yaptırmanızı tavsiye ederim. Kesenize ve kafanıza uyan Ürgüp Apart Otellerinden birinde, bir Ürgüp Butik Otelinde, bir Ürgüp Pansiyonunda veya bir Ürgüp Otelinde geçirebilirsiniz tatilinizi.

Ürgüp Konumu: Kapadokya Bölgesi'nde Nevşehir'in 20 km doğusunda yer alan ve Türkiye'nin önemli turizm yörelerinden biri olan Ürgüp doğuda Kayseri'nin İncesu ilçesi, batıda Nevşehir, kuzeyde Avanos ve güneyde Kayseri'nin Yeşilhisar ilçesi ile çevrilidir.

Ürgüp Genel Nüfusu: Adrese dayalı 2008 nüfus sayımı sonuçlarına göre Ürgüp nüfusu 15.500'dür.

Ürgüp Tarihi: Günümüzden milyonlarca yıl önce Erciyes, Hasandağı ve Göllüdağı'nın çıkarttığı lavlar ve yine milyonlarca yıllık bir serüvenle şekillenen Kapadokya Bölgesinde yer alan Ürgüp'ü, Bizanslılar Osiana ve Prokopi, Selçuklular Başhisar, Osmanlılar Burgut Kalesi olarak isimlendirmişler. Nihayet Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Ürgüp ismiyle anılmaya başlanmıştır. Bu uygarlıklar bölgeyi inançlar kavşağı haline getirmiş böylece yöre birçok din adamı ve azizin yetiştiği bir bölge olmuştur.

Ürgüp ve çevresindeki ilk yerleşim antik adı Tomissos olan Damsa Çayı'nın doğusundaki Avla Dağı etekleridir. Bizans Döneminde önemli bir dini merkez olan Ürgüp, bir piskoposluk merkezi, Selçuklular Döneminde Konya'ya ve Niğde'ye açılan önemli bir kale, Osmanlı döneminde ise Kadılık Merkezi olmuştur. 1935 yılında Kayseri'ye bağlanan Ürgüp, 1954 yılında Nevşehir'in ilçesi haline gelmiştir.

Ürgüp İklimi: Karasal iklimin etkisinde olan Ürgüp'te yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı, bahar mevsimleri ise yağmurlu geçer. Ürgüp Geçim Kaynakları: Ürgüp halkı turizm, meyvecilik, sebzeçilik, halıcılık ve şarap üretimiyle geçimini sağlamaktadır.

Ürgüp Görülmesi Gereken Yerler: Dünyada en çok fotoğrafı çekilen yerlerden biri olan Üç Güzeller, 1971 yılında açılan, Prehistorik, Eski Tunç Çağı, Hitit, Frig, Pers, Hellenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemi eserleriyle yörenin mahalli kıyafetlerinin, eşyalarının ve silahların sergilendiği Ürgüp Müzesi,

Karamanlılar Dönemi'nden günümüze ulaşan Taşkınpaşa Cami, Rum Hamamı, Kadı Kalesi, Anadolu'nun en eski kütüphanelerinden biri olarak da kullanılan Temenni Anıt Mezarı, Selçuklulardan kalan Altı Kapı Anıt Mezarı, Sarıhan Kervansarayı, Ortahisar Kalesi, Mustafapaşa (Sinassos) Aziz Vasilios Kilisesi, Manastır Vadisi Kiliseleri, Peribacaları içine yapılmış, üzüm resimleri ile bezenmiş Kızılçukur Kilisesi, Halacdere Kiliseleri, Fıratkan Kiliseler Gurubu, Aziz Theodore Kilisesi, Peygamberlerin görünümü, müjde, doğum, havarilerin görünümü, İsa çarmıhta, melek Gabriel ve Michael, madalyonlar içinde aziz tasvirleri gibi Sahneler, Pancarlık Kilisesi, Ala Kilise ve Kepez Kiliseleri, Balkan Kiliseleri, Damsa Barajı ve Mesire yeri, Doğanın kayaları deve, tavşan gibi birçok şekilde oluşturduğu Pembe Vadi.

Ürgüp'te Muhakkak Yapılması Gerekenler: Üç Güzellerin fotoğrafını çekmeden, Ürgüp Müzesi'ni, Taşkınpaşa Camisini ve Kiliseleri ziyaret etmeden, Yöre bağlarından üretilen ünlü Kapadokya şaraplarının tadına bakmadan, El becerisi yüksek yöre halkının yaptığı peri bacası figürlerinden, Kapadokya bebeklerinden, seramik kaplardan almadan, Damsa Barajı ve Mesire yerinde piknik yapmadan, Aside, bulamaç, hamursuz, tandır kebabı, tandır çorbası, tandır fasulyesi, muhacir böreği, nohutlu yahni, mantı, ayva dolması, elma dolması, kayısı yahnisi gibi saraydan Ürgüp mutfağına gelen leziz yemeklerden tatmadan, Ürgüp'ten dönülmez.

Ürgüp Tarihi Yerler: Dünyada en çok fotoğrafı çekilen yerlerden biri olan Üç Güzeller, 1971 yılında açılan, Prehistorik, Eski Tunç Çağı, Hitit, Frig, Pers, Hellenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemi eserleriyle yörenin mahalli kıyafetlerinin, eşyalarının ve silahların sergilendiği Ürgüp Müzesi, Karamanlılar Dönemi'nden günümüze ulaşan Taşkınpaşa Cami, Rum Hamamı, Kadı Kalesi, Anadolu'nun en eski kütüphanelerinden biri olarak da kullanılan Temenni Anıt Mezarı, Selçuklulardan kalan Altı Kapı Anıt Mezarı, Sarıhan Kervansarayı, Ortahisar Kalesi, Mustafapaşa (Sinassos) Aziz Vasilios Kilisesi, Manastır Vadisi Kiliseleri, Peribacaları içine yapılmış, üzüm resimleri ile bezenmiş Kızılçukur Kilisesi, Halacdere Kiliseleri, Fıratkan Kiliseler Gurubu, Aziz Theodore Kilisesi, Peygamberlerin görünümü, müjde, doğum, havarilerin görünümü, İsa çarmıhta, melek Gabriel ve Michael, madalyonlar içinde aziz tasvirleri gibi Sahneler, Pancarlık Kilisesi, Ala Kilise ve Kepez Kiliseleri, Balkan Kiliseleri,

Ürgüp Ulaşım: Denizyolu hariç her türlü ulaşırsınız Ürgüp'e. Uçakla, otobüsle veya kendi aracınızla, hatta trenle bile ulaşırsınız, nasıl isterseniz... Havayolu: Büyükşehirlerden uçakla Nevşehir Havaalanına veya Kayseri Havaalanına gelebilirsiniz. Demiryolu: Trenle Kayseri'ye gidip, otobüsle Ürgüp'e geçebilirsiniz. Kendi aracınızla gelmek isterseniz: En rahat yolculuğun olduğu Bolu, Aksaray, Nevşehir istikametini izleyerek varabilirsiniz Ürgüp'e. Otobüsle gelmek isterseniz: Nevşehir'e İstanbul, Ankara ve İzmir'den düzenli otobüs seferleri vardır.

Bazı Büyükşehirlerin Ürgüp'ün 20 km mesafede olduğu Nevşehir'e uzaklıkları şöyledir: İstanbul-Nevşehir: 730km, Ankara-Nevşehir: 276km, İzmir-Nevşehir: 763km, Bursa-Nevşehir: 648km. Yerel ulaşım: Ürgüp'ten Nevşehir, Kayseri ve Avanos'a karşılıklı olarak düzenli otobüs seferlileri mevcuttur.

Ürgüp Yemek Kültürü: Saray yemekleri yapılı Ürgüp'te. Neden mi? 1700lerde Osmanlı sarayında çalışan Ürgüplüler saray kültürünü, örf ve adetlerini yöreye getirdikleri gibi yemek kültürünü de taşımışlardır sofralarına. Aside, bulamaç, hamursuz, tandır kebabı, tandır çorbası, tandır fasulyesi, muhacir böreği, nohutlu yahni, mantı, ayva dolması, elma dolması, kayısı yahnisi ve güveçte hazırlanan yemekler saraydan Ürgüp mutfağına gelen leziz yemeklerdir. Lezzeti yemeklerinin yanı sıra şarapları da meşhurdur Ürgüp'ün. İlk şarap Hititliler tarafından şarabın ana vatanı olan Kapadokya yöresinde üretilmiştir. Halen devam eden şarap üretimi her yıl düzenlenen Bağ Bozumu Festivali ile kutlanır Ürgüp'te.

Türkiye rehberi.com Alıntıdır.

Ürgüp tarihi;Ürgüp, Nevşehir ilinin 20 km doğusunda olan ilçesidir ve Kapadokya bölgesinin en önemli merkezlerindedir. Göreme'de olduğu gibi tarihsel süreç içerisinde çok sayıda isme sahip olmuştur. Bizans döneminde Osiana (Assiana), Hagios Prokopios (Prokopi); Selçuklular dönemi'nde Başhisar; Osmanlılar zamanında Burgut kalesi; Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren de Ürgüp adıyla anılmıştır.

Volkanik orijinli jeolojik bir yapıya sahip olan Ürgüp, yağmur ve rüzgar erozyonunun meydana getirdiği ve peri bacası olarak tanımlanan ilginç doğal oluşumların sıkça ve tipik örneklerinin yoğun olarak yer aldığı bir bölgeye kurulmuştur. Vadi yamaçlarından akan yağmur sularının ve daha sonra rüzgarların aşındırması sonucu oluşan yarıklar arasında yükselen peribacaları bu bölgeye has çok

ilginç bir peyzaj görüntüsü oluşturmuştur.

Bizans Döneminde de önemli bir dini merkez olan Ürgüp, köy, kasaba ve vadilerindeki kaya kiliselerin ve manastırların piskoposluk merkeziydi.

11. yüzyılda Ürgüp, Selçuklular'ın önemli kentleri Konya'ya ve Niğde'ye açılan önemli bir kale konumundaydı. Bu döneme ait iki yapı kentin merkezindeki Altıkapılı ve Temenni Tepesi Türbeleri'dir. Bir anne ve iki kızına ait olan ve 13. yüzyılda yaptırılan "Altı Kapılı Türbe", altı cepheli, her cephesinde kemerli pencere ve üstü açıktır. Ürgüp'ün Temenni Tepesi'nde bulunan iki türbeden birinin, 1268 yılında Vecihi Paşa tarafından yaptırılan ve halk arasında "Kılıçarslan Türbesi" olarak da anılan Selçuklu Sultanı IV. Rüknettin Kılıçarslan'a, diğerinin ise III. Alaaddin Keykubat'a ait olabileceği düşünülmektedir. Ancak araştırmacılara göre bu olasılıklar oldukça zayıftır.

1515 yılında Osmanlı topraklarına katılan Ürgüp, 18. yüzyılda Osmanlı Sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın kadılık makamını doğduğu kent olan Nevşehir'e (Muşkara) bağlaması nedeniyle ilk kez ikinci planda kalır. Ancak Paşa da Ürgüplüleri mağdur etmemek için Nevşehir yakınlarındaki Kavak köyünden yaklaşık 20 km bir yeraltı yolu ile su getirtir. Sokak ve meydanlara mermerden çeşmeler yaptırarak şiirlerini dönemin meşhur şairlerine yazdırmış, kitabelerini de en iyi ustalara kazıtmıştır. Bu kitabeli çeşmelerin sadece birkaçı orijinal yerindedir.

Ürgüp'teki bir diğer önemli yapı da Rum Hamamı'dır. Rumca kitabesinden temelinin 1900'de atıldığı tüm halkın ortak çalışması sonucunda 1909'da tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Şemsettin Sami 1888-1900 yıllarında yazdığı Kamus-ül Alem adlı tarih ve coğrafya ile ilgili eserinde Ürgüp'te 70 cami, 5 kilise ve 11 kütüphane olduğunu belirtir.

Ürgüp civarındaki Pancarlık, Üzengi ve Keşlik vadisi hem tarihi, hem de doğal değerleri olan vadilerdir.

Facebook dan alıntıdır

Kapadokya bölgesinin en önemli merkezlerindedir. Göreme'de olduğu gibi tarihsel süreç içerisinde çok sayıda isme sahip olmuştur. Bizans döneminde Osiana (Assiana), Hagios Prokopios (Prokopi); Selçuklular dönemi'nde Başhisar; Osmanlılar zamanında Burgut kalesi; Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren de Ürgüp adıyla anılmıştır.

Vulkanik orijinli jeolojik bir yapıya sahip olan Ürgüp, yağmur ve rüzgar erozyonunun meydana getirdiği ve peri bacası olarak tanımlanan ilginç doğal oluşumların sıkça ve tipik örneklerinin yoğun olarak yer aldığı bir bölgeye kurulmuştur. Vadi yamaçlarından akan yağmur sularının ve daha sonra rüzgarların aşındırması sonucu oluşan yarıklar arasında yükselen peribacaları bu bölgeye has çok ilginç bir peyzaj görüntüsü oluşturmuştur.

Bizans Döneminde de önemli bir dini merkez olan Ürgüp, köy, kasaba ve vadilerindeki kaya kiliselerin ve manastırların piskoposluk merkeziydi.

XI. yüzyılda Ürgüp, Selçuklular'ın önemli kentleri Konya'ya ve Niğde'ye açılan önemli bir kale konumundaydı. Bu döneme ait iki yapı kentin merkezindeki Altıkapılı ve Temenni Tepesi Türbeleri'dir. Bir anne ve iki kızına ait olan ve XIII. yüzyılda yaptırılan "Altı Kapılı Türbe", altı cepheli, her cephesinde kemerli pencere ve üstü açıktır. Ürgüp'ün Temenni Tepesi'nde bulunan iki türbeden birinin, 1268 yılında Vecihi Paşa tarafından yaptırılan ve halk arasında "Kılıçarslan Türbesi" olarak da anılan Selçuklu Sultanı IV. Rüknettin Kılıçarslan'a, diğerinin ise III. Alaaddin Keykubat'a ait olabileceği düşünülmektedir. Ancak araştırmacılara göre bu olasılıklar oldukça zayıftır.

1515 yılında Osmanlı topraklarına katılan Ürgüp, XVIII. yüzyılda Osmanlı Sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın kadılık makamını doğduğu kent olan Nevşehir'e (Muşkara) bağlaması nedeniyle ilk kez ikinci planda kalır. Ancak Paşa da Ürgüplüleri mağdur etmemek için Nevşehir yakınlarındaki Kavak köyünden yaklaşık 20 km bir yeraltı yolu ile su getirtir. Sokak ve meydanlara mermerden çeşmeler yaptırarak şiirlerini dönemin meşhur şairlerine yazdırmış, kitabelerini de en iyi ustalara kazıtmıştır. Bu kitabeli çeşmelerin sadece birkaçı orijinal yerindedir.

Ürgüp'teki bir diğer önemli yapı da Rum Hamamı'dır. Rumca kitabesinden temelinin 1900'de atıldığı tüm halkın ortak çalışması sonucunda 1909'da tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Şemsettin Sami 1888-1900 yıllarında yazdığı Kamus-ül Alem adlı tarih ve coğrafya ile ilgili eserinde Ürgüp'te 70 cami, 5 kilise ve 11 kütüphane olduğunu belirtir.

Ürgüp civarındaki Pancarlık, Üzengi ve Keşlik vadisi hem tarihi, hem de doğal değerleri olan vadilerdir.

ÜRGÜP Kapadokya ve Ürgüp'ün Tarihsel Kimliği

Kapadokya bölgesi, doğanın yazıp çizdiği ve bize bahsettiği büyüü bir masaldır. Doğa ve tarihin Dünyada en güzel bütünleştiği yerdir.

Coğrafik olaylar Peribacaları'nı oluştururken, tarihi süreçte, insanlar da, bu peribacalarının içlerine konut oymuş, kilise oymuş ve fresklerle süsleyerek, binlerce yıllık yaşlı medeniyetlerin izlerini taşımıştır günümüze. Bu akıl almaz kültür hazinesini kurtarabilmek, başkalarına kaptırmamak için Miletli Thales bile, Lidya Kralı'nın Pers istilalarına karşı koyabilmesi uğruna, Kızılıрмаğı (Halys) ikiye bölerek orduyu karşıya geçirmiş ve Tarihteki ilk bilimsel hesaplarını gene buralarda gerçekleştirmiştir. Kapadokya planetinin il ve ilçeleri, Kapadokya'nın şöhretinin günümüzde artmış ve sınırlarından taşmış olmasından dolayı; Kapsadığı il ve ilçe isimleri bu genel tanımlamanın içerisinde kaybolmuştur.

Ürgüp,Avanos, Zelve, Göreme çevresinin tabii güzellikleri ve kültürel zenginlikleri yüzyıllar boyunca tarih yazarlarının ve seyyahların ilgisini çekmiştir. Kapadokya Persler döneminde "Katpatuka" adıyla anılmaya başlamış ve Katpatukka iyi at yetiştirilen bölge anlamına gelmiştir. Ancak kelimenin Hatti, Luvit, Hitit ve Asurlu olduğu tartışılması hala gündemdedir. Bu yüzden at ve atçılıkla ilgili kaynaklar araştırılmış ve önemli veriler elde edilmiştir. Büyük Devlet zamanında da (M.Ö 1460-1190), Hititler at yetiştirmeye büyük bir ehemmiyet veriyorlardı. Bu maksat için Mitanni memleketinden uzman at yetiştiricileri getirttikleri ve onların tavsiyelerin tabletlere yazdırarak kuşaktan kuşağa intikalini sağladıklarını görüyoruz. Gerçekten de Boğazköy Devlet arşivi arasında Kikkuli isminde Mittani'li genç bir at yetiştirme uzmanı tarafından yazılmış bir eser ele geçmiştir. Xenophon M.Ö. 401'de Amasyalı Strabon M.S. 18 yıllarında, Nissa'lı Gregoir M.S. 334-394'te ve gene Maçan'lı (Göremeli) genç bir bağcı (M.S 495-515) bize, yöre tarihi hakkında önemli yazılar bırakmışlardır.

Fransa Kraliyet Sarayı tarafından Akdeniz ülkelerine geziler yapmakla görevlendirilen Paul Lucas da bu ilginç bölgeyi seyahatnamesinde yakın dönem Avrupasına tanıtan ilk kişidir. Doğu ülkelerinde, incelemeler yapmak üzere Fransa Kralı XIV. Louis tarafından görevlendirilen Paul Lucas, 1705 yılının Ağustos ayında, Ankara'da Kayseri'ye giderken, Avanos ve Ürgüp çevresine geldiğinde hayretler içinde kalır. Bölgenin adeta bir masal ülkesini andıran jeolojik yapısı, özellikle içinde insanların yaşadığı ilginç kaya mekanları, kiliseler ve içlerinin renkli dünyası onu şaşkına çevirir.

Lucas, memleketine döndükten sonra, gezi notlarını iki ciltlik bir seyahatname halinde 1712'de Paris yayınlar, Kapodokya bölgesinde gördüklerini, biraz hayal gücünü de katarak oldukça abartılı bir anlatımla tasvir ederken: "...Kızılıрмаğın karşı kıyısındaki eski yapı kalıntılarını gördüğümde, inanılmaz bir şaşkınlığa düştüm. Bunlar çok sayıda hiç görülmemiş piramitlerdi. " Hepsinin içinde güzel bir kapısı, yukarı çıkmak için güzel bir merdiveni ve tüm odaların aydınlanmasını sağlamak için büyük pencereleri vardı. Tek bir kaya kütesinin içine üstüste oyulmuş birçok daireden oluşuyorlardı. Bunların sayısı iki ya da üç yüz değil, iki binden fazlaydı. İlk önce bu piramitlerin eski keşişlere ait konutlar olabileceğini düşündüm. Gördüğüm bu şekiller bana keşişlerin başlıklarını anımsattı. Fakat daha sonra başka değişik şekillerin de olduğunu farkettim." demektedir. Bölgeden 1714 yılında ikinci geçişinde de bu peri bacalarını "yok olmuş antik bir şehrin mezarlığı" olarak nitelendirdi. Bunun üzerine Kral XIV. Louis'in sarayında büyük bir skandal patladı ve Paul Lucas'ın yalancılık hastalığına (mithomanie) yakalandığına inanmaya başladılar, hatta bunun için İstanbul'daki Fransız Büyükelçisi Comte Desalleurs'tan bu yöreye gidip Paul Lucas'ın doğruyu söyleyip söylemediğini araştırmasını istedi. Mr.le Comte Desalleurs, olayın doğru olduğunu ve binlerce piramit şeklinde olgunun var olduğunu doğruladı. Seyahatname yayınlandığında Avrupa kamuoyunda büyük tartışmalara yol açmıştı. Gravürlerde görülen Ürgüp ve çevresi, o günün Avrupası için oldukça uzak bir diyardır. Üstelik Lucas'ın yöre hakkında verdiği bilgiler, Kapadokya konusunda antik kaynaklarda geçenlere de uymamaktadır. Paul Lucas'ın bu fantastik tasviri Batıda büyük ilgi çekmiş ancak bazılarında inandırıcı gelmemiş ve şüphe ile karşılanmıştır. Alman yazar C.M. Wieland (1733-1814) eleştirilerini şu cümlelerle dile getirmiştir: "Herhangi eski bir yazarın kitabında veya seyahatnamesinde en ufak bir bahsine rastlamadığımız bu denli çok sayıda ev biçiminde oyulmuş piramitlerin varlığına inanmak bana imkansızlıkla eşdeğer geliyor ." demiştir

Ürgüp ve çevresi'nin daha gerçekçi tanıtımı ise bölgeye Lucas'tan yaklaşık 130 yıl sonra gelen Fransız seyyah Charles Texier'e aittir. Fransa Hükümeti tarafından Anadolu'da araştırmalar yapmakla görevlendirilen bu ünlü mimar, 1833 ve 1837 yıllarındaki seyahatleri sırasında Kapadokya bölgesini

de ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Daha sonra Anadolu'daki gezi ve incelemelerinin sonuçlarını altı ciltlik "Description de l'Asie Mineure..." adlı anıtsal eserinde gravür ve planlarıyla birlikte yayınlarken "...Doğa, hiçbir zaman kendini bir yabancıya gözlerine böylesine olağanüstü bir şekilde sergilememiştir. Dünyanın hiçbir bölgesinde böylesine sürekli ve daha düşsel bir tabii olay var olduğunu duymadım." demektedir.

Lucas'tan sonra bölgeye, Avrupalı seyyahlar 19. Yüzyılda daha çok bilimsel amaçlarla araştırmalar yapmaya gelmişler ve bu değişik jeolojik yapı karşısında şaşkınlıklarını gizleyememişlerdir.

İngiliz Seyyah W.F. Ainsworth, volkanik vadinin gerçek dışı görünümünü şöyle aktarır: "Nehir boyunca uzanan bir vadiden geçtikten sonra, kendimizi birden bire sonsuz bir karmaşa halinde çevreleyen koni ve sütun biçimli kayalardan oluşan bir ormanda bulduk. Çok eski ve büyük bir kentin harabelerini geziyor gibiydik. Bazı koniler üstte büyük ve şekilsiz kaya parçaları taşıyordu."

1837 yılı Temmuz'unda bölgeye gelen ünlü İngiliz jeologlarından W.J. Hamilton "Kelimeler bu olağanüstü yörenin görünümünü anlatmaya yetmemektedir" diyerek Texier'in görünüşüne katılmaktadır.

1838 Ekim'inde Prusyalı ünlü Feldmareşal Moltke, Kayseri'den Nevşehir'e giderken Ürgüp'e uğramış; "Dimdik ve mağaralarla garip bir şekilde oyuk oyuk olmuş bir kayalığın üzerindeki eski bir kale, kasabanın tepesinden bakıyordu. Ürgüp'ün evleri taştan, son derece zarif yapılmıştır... Ürgüp'ün arkasındaki yayla bağlarla örtülüdür ve derin vadilerle bölünmüştür. Bunların yamaçlarında eski duvar kağıtlarda görülen resimler gibi garip kaleler yükselir" diyerek yörenin karakteristik dokusuna dikkat çekmektedir.

Texier'in 1862'de yayınlanan "asie Mineure" adlı kitabında kaya kiliseleri ile ilgili bilgiler daha geniş bir şekilde yer alır. 1864'te ise İngiliz mimar R.P. Pullan ile birlikte yayınladığı Bizans mimarisi ile ilgili eserde Ürgüp ve çevresindeki kaya kiliseleri de ayrıntılı bir şekilde yer almaktadır. İngiliz W.J. Hamilton ise; "Kelimeler bu olağan üstü yerin görüntüsünü tasvir etmeye yeterli değildir " cümlesi ile hayranlığı belirtir.

Bilimsel araştırmalar ve yayınlar 19.yüzyılın sonlarında başlamıştır. Kapadokya bölgesinin fiziki yapısının analizi ve tarihi kaynaklarının tanıtılması A.D. Mordtmann, W.M. Ramsey, J.R.S. Sterret ve Ch. Texier gibi bilim adamları tarafından gerçekleştirilmiştir. 1907-1912 yıllarında G. de Jerphanion'ın Kapadokya Kaya Kiliseleri adlı anıtsal eser; kaya kiliseleri, manastırlar ve içindeki duvar fresklerini sanat tarihi açısından sistematik şekilde ele alan ilk büyük çalışmadır. 1958'de Fransız Nicole Thierry ve Catherine Jolivet rahip Jerphanion'un incelenmesinde bulunmayan kiliseleri neşrederek Kapadokyanın bugünkü şöhretine erişmesine yardımcı olmuştur.

1.4.2 Bölgede İlk İnsan İzleri

Bölgede paleolitik izlere rastlanmakla birlikte bu tür kültürlerin tarihleri çok uzağa gitmemekte, belki son paleolitik dönemi temsil etmektedirler. Her halükarda günümüze dek ele geçen veriler bu yöndedir. Bunun sebebi olarak da 'Würm' Buzulunun Anadolu platosunda uzun süre kalmış olması ve bilhassa volkan patlamalarının insan yerleşimlerine müsaade etmemiş olduğunu varsaymamız gerekmektedir. Ancak tüm bu kanıt eksikliğine rağmen Kapadokya bölgesinin nehir kıyılarının ve tatlı su kaynaklarının bol olduğu vadiler, ilk insan oturmalarına çok müsait doğal yaşam kaynakları sunmuş oldukları açıktır. Çoğu kez metal kullanımına bile gerek duymadan (zira daha sert bir taşla; örneğin obsidienle) kolaylıkla oyulabilen tuf kayaların insanlara sıcak konut teşkil etmiş olduklarını düşünmek de yanlış olmayacaktır. Vadi kenarlarındaki yüksek kaya mekanların da korunmaya müsait olduğu açıktır. Biliyoruz ki yüz binlerce yıl insan toplulukları meyve toplayıcılığı, av ve balık avcılığı yaparak varlıklarını sürdürmüşler ve suya olan hayati bağımlılıklarından dolayı da nehir kenarlarına yerleşmişlerdir. Bu bağlamda Kızılırmak bu tarihi görevini kuşkusuz sessizce yerine getirmiştir. Ancak bunları kanıtlayacak izlere rastlanmaması Kapadokya'nın yaşayan doğasının sonucu; zaman süreci içinde bu izlerin bir sonra gelenler tarafından genişletilip tekrar oturuma sahne olmasıyla silinmekte, yok olmaktadır. Bu nedenle Kapadokya kaya mekanları tarihlendirmek çok zor hatta bazen imkansız olmaktadır. Gerveri yakınında Kıta Avrupası kültürleri ile de bağlantılı bir prehistorik olduğu kadar Hitit döneminden de bölgede önemli yerleşimler ve eserlerin yanı sıra, Ürgüp'ün 8 km. güneydoğusunda Avla Tepesinde İngiliz arkeologları paleolitik ve neolitik döneme ait taş aletler bulmuşlardır. Aynı şekilde Ankara İngiliz Arkeolojisi Enstitüsü'nün 1964-1966 yılları arasında yaptığı prehistorik araştırmalar ortaya oldukça ilginç bulgular çıkartmıştır. Ian Todd başkanlığında gerçekleştirilen bu yüzey

araştırmaları sonucu, çoğu Nevşehir, Niğde, yöresinde olmak üzere Neolitik Dönem'den başlayan bir çok yerleşim yeri saptanmıştır. Nevşehir il sınırları içinde kalan İğdeli Çeşme, Acıgöl, Tatların kasabasında çok büyük bir Neolitik çağ yerleşimi bunlardan bazılarıdır. Aksaray'ın 18 km. kuzey batısında Tuz Gölüne (Tatta) yakın Yeşilova'da yapılan Acemhöyük kazıları oldukça ilginçtir. Yapıdaki buluntuları IV.yy.sonu-VII.yy. ortasına ilişkindir. Bizans yapılarının altında, düzenli dizilmiş evlerden oluşan bir yerleşme ortaya çıkarılmıştır. Buluntulardan, burasının tarımla uğraşan savunmasız bir yerleşme olduğu anlaşılmaktadır. Bizans yerleşmesinden sonraki katın (III.kat) roma Dönemi'nden olması gerekirken, Helenistik özellik taşıyan keramikler ve M.Ö.I. yy. ile M.S. I. yy. arasına tarihlenebilir. Bunun altındaki yaklaşık dört metrelik bir kültür katı da yine Helenistik dönem'e ilişkindir. Dört mimari kattan oluşan bu yerleşmelerin hemen tümünde yangın, deprem izleri görülmektedir. IV. kat yerleşmesi şiddetli yangınla son bulmuştur. V. katta ise üstlerine gelen bir şeyden korunmaya çalışan, kıvrılmış iki yaşlı insan bedeni korkunç bir depremi çok açık olarak anlatmaktadır. Yangınla yıkılmış VII. katta da iki genç insanın kıvrılmış vücutları bulunmuştur. VIII. kattan sonra megaron planlı evler görülmeye başlar. XVI. katta dolma set üstüne oturan kerpiçten sur duvarı ortaya çıkarılmıştır. M.Ö. 600-500'e tarihlenen XVII. katta geometrik motifli, parlak al seramikler bulunmuştur. XIX.-XXIV. katlar arasında Hitit ve İlk Bronz Çağ kültür kalıntıları vardır. XIX. XX, XXII. katlarda basit teknikte yapılmış sur kalıntıları, Hitit geleneğinden kaplar bulunmuştur. M.Ö. 4000 yıllarına kadar uzanan kalkolitik ve erken Bronz Çağı kalıntıları düzenli bir şekilde saptanmıştır. 1968 yılında Hacı Bektaş höyüğü (Sulucakarahöyük) bölgede eski Hitit'ten başlayarak Orta Hitit, Frig, Roma, Geç Roma ve Bizans izleri vermeye Topaklı Höyükte İtalyanlar'ın 1967'de başlattığı kazılarda İlk Bronz Çağ'dan Bizans Dönemi'ne uzanan 24 mimari kat ortaya çıkarılmış olması, Kapadokya yöresinin çok eski bir oturma yeri olduğunu kanıtlamaktadır. Yerleşik hayata geçişten itibaren, yerleşim birimleri arasında, temel ihtiyaçların karşılanması için ticaret ve benzeri ilişkiler doğmuş ve ihtiyaç duyulan temel maddelere sahip olan ve üreten birimler her devirde önemli merkezler haline gelmiştir. Eski Bronz Çağı (M.Ö.3200-1950) sonlarında, Asurlu tüccarlar Kızılırmak yayı içindeki bölgeye "Hatti Ülkesi" derlerdi. Kuzey Mezopotamya'daki Asur şehri tüccarları İç Anadolu'da geniş ve etkili bir ticaret ağı kurmuşlardır. (M.Ö. 1950-1750) Bu ticaret ağının merkezi Kayseri yakınındaki Kültepe-Kaneş'dir. Bıraktıkları onbinlerce pişmiş topraktan ticaret mektuplarında dokuz büyük ticaret merkezinin ve yüzlerce küçük şehrin isimleri görülür. Bunların arasında Nenessa'yı da görmekteyiz. Bunun yanında Aksaray'dan Kayseri'ye giden doğal yollardan birisi Kızılırmak kenarıdır. Hititler zamanında iskân gördüğüne dair bilgiler vardır. J.C. Gardin ve P.Garelli; M.Ö.19. yüzyılın başlarına ait, Asurlular'ın ticaret yollarını incelerken, ticari sınırların İncesu, Aksaray, Konya, Bor, Niğde ve Ereğli bölgelerine kadar uzandığını tesbit ettiklerinde, Nenessa ve Waşhania'nın bu bölgenin sınırları içinde olduğunu gördüler. Ayrıca tabletler, iki Asurlu tüccarın Kaneş'ten (Kayseri-Kültepe) Buruşhattum'a (Acemhöyük) dört günde gitmek için sürekli Waşhania, Nenessa ve Ullama'da geçtiklerini yazmaktadır. 1926'da da dilbilimcisi Emile Forrer, Boğazköy Hitit Kraliyet Arşivleri'nde yaptığı araştırmalar sırasında bir tablette Zu-Winassa şehrinin adını okudu. Zu-Winassa Hitit, Nenessa Asur dilinde aynı şehri işaret ediyordu olmalıydı. Nenessa, (veya Nissa'lı Gregoir'in bahsettiği St. Vanot) N.Therry'nin çalışmalarına göre Venessa ismi Avanos'a dönüşmüştür. Osmanlı belgelerinde Avanos, "Enes, Uvenez, Evenez" olarak geçer.

M.Ö. 2000 yıllarında orta Anadolu'da şehir devletlerini görmekteyiz. Bu devirde Hititler Orta Anadolu'ya yani Hatti ülkesine gelerek M.Ö. 1750 yıllarında hakimiyet kurmuşlardır. M.Ö. 1200 yıllarında Trakya'dan gelen kavimler ve Akdeniz-Ege kavimleri Homeros'un destanlarına konu olan Troia'ye ezerek Hitit İmparatorluğu da yıkmışlardır. Anadolu bu istilalarla 400 yıllık karanlık devre gömülmüş ve bölgeye Frigler sahip olmuştur.

M.Ö. 800 yıllarında Hitit Tabal krallığının tekrar bölgede görüldüğüne tanık olmaktayız. Tabal krallığı at yetiştiriciliği ile şöhret kazanmış ve M.Ö. 700 yıllarında ortadan kaldırılmıştır. Bu krallığın merkezi Bor civarındaki Tuvanna (Tiana-Kemerhisar)dır. Kappadokia bölgesinin ilk halkları Hattiler, Luviler ve Hititler'di. Bu bölgede I.Ö.III. bin yıl sonuyla ikinci bin yıl başlarında Asurlular ticaret kolonileri kurmuşlardı (Asur ticaret kolonileri çağı). Kültepe'de (Kaneş) bulunan ve "Kappadokia tabletleri" diye adlandırılan Asurca çivi yazılı tabletler (I.Ö. ikinci bin yıl başı) Anadolu'nun ilk yazılı belgeleridir.

Tabletler üzerinde yapılan çalışmalar ve yazının okunması, bunların Asurlu tüccarlara ait olduğunu ortaya koydu. Dönemin toplumsal ve siyasal yaşamına ışık tutan bu tabletler aslında ticari ve ekonomik sözleşmelerdi. Bu belgelere göre bu dönemde Orta Anadolu'da, merkezi bir yetkiye bağlı olmayan, küçük yerel krallıklar, beylikler vardı. Bunlar genellikle küçük bir bölgeyi ellerinde tutuyor ve barış içinde yaşıyorlardı.

Dönemin en önemli kenti olan Kaneş (Kültepe), Anadolu'daki ticaret etkinliğinin merkeziydi. M.Ö. IX, yüzyılın ikinci yarısında çok genişleyen Tabal Krallığı bölgeyi tamamen ellerine geçirmişlerdir. Hacibektaş-Karaburna, Topada (Acıgöl), Gülşehir-Sivas (Gökçetoprak) da çıkan hiyeroglif kaya yazıtları bunu göstermektedir. Hitit İmparatorluğu'nun çekirdeğini oluşturan bölge daha sonra Phrighialıların, Persler'in egemenlik alanına girdi. Bundan sonra bölge Kimmerlerin, İskitlerin istilasına uğramış, M.Ö.700 yılından hemen sonra Lidya, Med ve Pers imparatorluklarının egemenliğine girmiştir. VI. yüzyıldan itibaren Nevşehir ve yöresinin Lidyalıların egemenliğine girdiğini görüyoruz. VI. yüzyılın ortalarında Lidya kralı Cresus, Pers ataklarını durdurmak için Kızılıрмаğrı geçer. (M.Ö. 575-546) Cresus'a ırmağı aşmanın çaresini Miletoslu Thales göstermiştir. Tarihçi Herodot bunu şöyle anlatıyor; "O sırada onun konak yerinde bulunan Thales, derin bir hendek kazdırttı, konak yerinin üst yönüne doğru ve yarım ay biçiminde; öyle ki eski yatağından sapan ırmak konak yerinin ters yönünden giriyor ve çevresini dolandıktan sonra gene ilk yatağına dönüyordu; ve böylece ikiye bölünmüş olan ırmağı aşmak daha kolay olmuştu." Bu savaşta Creus'un yenilmesiyle yöre Perslerin (Ahamenid) eline geçer. Persler, halkı göçe zorlamadılar. Ancak, büyük toprakların yönetimini Pers kökenli asker-soylulara, halkın yerel dinsel önderlerine bıraktılar. Buralarda yerel kültür Pers kültürü kaynaştı; Herodot Perslerin kültürel yapısını ise şöyle anlatır; "tanrı heykeli, tapınak, sunak gibi şeyleri yapmayı bilmezler; kurbanları dağ başlarında keserler ve Zeus dedikleri de tanrısal gök kubbedir. Güneşe, aya, toprağa, ateşe, suya ve rüzgara da kurban adarlar". Persler'in ateş kültü özellikle Kappadokia bölgesinde önem kazandı, volkanik Argaios (Erciyes) dağı, bu kült için çok uygundu. Pers tanrılarının, diğer dinlerin tanrıları gibi; tam manada tapınakları yoktu. Buna karşın kutsal alanları vardı; bölgeye serpilmiş bir halde bulunan kutsal alanlar, çok sayıda ateşgede tekkelerine bağlı bulunuyorlardı. Yunan müellifleri bu kutsal alanlara Pirhethes ve rahiplere de Piree yani ateş yakıcı demişlerdir. Zend dilinde bu rahiplere Atharvan yani ateş rahibi deniliyordu. Ateşgedeler, kutsal alan dahilinde yüksekçe bir yerde, içinde hiç sönmeden ateş yanan kül ile kapalı bir taş kovuktan ibaretti. Arkalarına uzun beyaz ropalar, başlarına uçları dudaklara kadar uzayan yün külahlar giyen Atarvan (mugrahip)lar her gün ellerinde bir deste çalı olduğu halde kutsal alana girer ve ateşgedenin dibinde bir saat kadar ilahi okurlardı. Bazan kurban olarak içkiler sunar, yahut hayvan keserlerdi. Kurban takdim eden, bu iş için tahtadan bir balyoz (billot) kullanırdılar: "Demir istimali şiddetli memû idi..." Pers dilinin Kapadokya'daki kutsal alanlarından en önemlisi Zela (Zile)de idi.

Starbon Zela kutsal alanının, adlarını Anaitis, Omanos ve Anadates diye kaydettiği popüler üç tanrıya hasredilmiş olduğunu Ord. Prof. Günaltay, özellikle belirtir. Perslerin ateşe tapma inançları Kapadokyalılar tarafından kolaylıkla kabul gördü. Bilhassa Persler inanç kavramlarını destekleyen kursuz bir coğrafyayla karşılaştılar. Ateş ve volkanlarla kaplı bu bölge inançları için ideal bir manzara oluşturuyordu. Bu bağlamda tarihçiler M.S.IV. yüzyıllara dek uzanan ateş tanrısına adanmış mabedlerin varlığını açığa çıkarmışlardır..

Persler zamanında bölgeye "Kapadokya" denilmeye başlanmış ve burada Kapadokya Satraplığı (eyaleti) tesis edilmiştir. Pers döneminde Kapadokya da hayvancılığın çok gelişkin olduğunu ve yıllık 360 talent vergi olarak Perslerin 1.500 at, 2.000 katır, 50.000 koyun aldıklarını bilmekteyiz. Kıyılarıdaki ticaret ve para ekonomisine karşın, iç kesimlerde kapalı bir kara ticareti egemen oldu. Ekonomik olanakları sınırlı kalan Pers devleti, gücünü giderek yitirdi. Ord. Prof. Günaltay'a göre; "İran fethi esnasında, münbit topraklar ordu ileri gelenlerine verilmiş; köylüler toprağa bağlı köle durumuna düşürülmüşlerdi. Pers asilzadeleri, debdebeleri, av eğlenceleri, safahat hayatları yüzünden servetlerini kaybedince köylülerini Yunanlı veya Romalı esircilere satarlardı. Yalnız tapınakların köle (serf)leri alınıp satılamazlardı. Bu olaylar, pek eski zamanlarda yani Kültepe tabletleri devrinde Mezopotamya'dan gelmiş olan medeniyetin bu yüzden tamamıyla ortadan kalkmış olduğunu pek güzel anlatmaktadır. Bu gibi sosyal facialar yüzünden Kapadokyalılar milli geleneklerini unutmuş, buna karşı İyonya medeniyetini de temessül edememişlerdi."

Makedonya kralı genç İskender, M.Ö 334 ve 331'de Pers ordularını ardı ardına bozguna uğratarak büyük imparatorluğu çökerttikten sonra oluşan huzurlu ortam Makedonyalı Büyük İskender'in (M.Ö. 333-323) doğu seferi ile son bulur ve bu huzursuzluk İskender'in generalleri ve onların mirasçılarının sürekli savaşları ile devam eder..

Kapadokya M.S.17'de Roma'nın Asya'daki bir vilayeti olduktan sonra.,savaşlar yüzünden devamlı yoksullaşır ve Roma İmparatoru Tiberius, Kapadokya'nın içine düştüğü yoksulluk karşısında, bölgeden alınan ağır vergilerin hafifletilmesini buyurmak zorunda kalır. Ertesi yıllarda da Kapadokya ya bir Roma valisi (legat) atandır.

Gerek Romalılar gerekse ondan sonra gelenler (Bizanslılar) bölgeyi kendi kültürlerine asimile etmek ve açık ticaret yollarını kontrol ederek bu geniş Kapadokya bölgesindeki insan potansiyelini kullanmak düşüncesinde olmuşlardır. Ürgüp ün bu dönemde de önemli bir dini merkez olduğunu, köy, kasaba ve vadilerindeki kaya kiliselerin ve manastırların piskoposluk merkezi olduğunu Ürgüp ve civarındaki ilk yerleşim yeri olarak kabul edilen ve antik adı Tomissos olan damsa çayı doğusundaki avla dağı etekleri ve Ürgüp kasaba ve köylerinde bulunan roma dönemine ait kaya mezarlıklardan yola çıkarak Anlamaktayız..

Tarihsel süreç içerisinde çok sayıda isme sahip olan Ürgüp. Bizans Döneminde Osiana (Assiana), Hagios, Prokopios - Selçuklular Dönemi'nde Başhisar; Osmanlılar zamanında Burgut Kalesi; Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren de Ürgüp adıyla anılmıştır

11. yüzyılda , Selçukluların önemli kentleri Konya'ya ve Niğde'ye giden yolların üzerinde önemli bir kale konumunda olan Ürgüp te, Bu döneme ait iki yapı Altıkapılı ve Temenni Tepesi Türbesi Kentin merkezinde dikkat çekmektedir. Bir anne ve iki kızına ait olan ve 13. yüzyılda yaptırılan 'Altı Kapılı Türbe', altı cepheli, her cephesinde kemerli pencere ve üstü açıktır. Ürgüp'ün Temenni Tepesi'nde bulunan iki türbeden birinin, 1268 yılında Vecihi Paşa tarafından yaptırılan ve halk arasında 'Kılıçarslan Türbesi' olarak da anılan Selçuklu Sultanı IV. Rüknettin Kılıçarslan'a, diğerinin ise III. Alaaddin Keykubat'a ait olabileceği düşünülmektedir. Ancak -araştırmacılara göre bu olasılıklar oldukça zayıftır. 1515 yılında Osmanlı topraklarına katılan Ürgüp, 18. yüzyılda Osmanlı Sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın kadılık makamını doğduğu kent olan Nevşehir'e (Muşkara) taşınması nedeniyle ilk kez ikinci planda kalır. Şemsettin Sami 1888-1900 yıllarında yazdığı Kamus-ül Alam adlı tarih ve coğrafya ile ilgili eserinde Ürgüp'te 70 cami, 5 kilise ve 11 kütüphane olduğunu belirtmektedir..

Bilinmeyen Kapadokyadan Bir Kesit "ÜRGÜP" (1998)

Kemal Tahir TÜRKMEN (Arkeolog Kemal Tahir TÜRKMEN, Ürgüp Müzesinde Müze Müdürü olarak çalıştığı tarihlerde arazi çalışmaları yapıp, bütün araziye yürüyerek gezmiştir. Yazarın Kapadokya'da görevli olduğu süre içinde yörenin karanlıkta kalmış köşelerini aydınlatmaya yönelik bir çalışmasıdır.

Bu çalışmasına ait eserini temin etmek imkanı bulmuş biri olarak, Arkeolog Kemal Tahir TÜRKMEN'i yad ile anıyorum. Detaylı olarak Ürgüp merkezi ve bağlı kasaba ve köyleri hakkında tek kitap olarak atfedebilirim. Çalışmaların bulabildiğimiz bir kısmını web sayfalarımızda dosya olarak sunmak istedik . Kaynaklarda sıkıntılar olsa da ortak birleşilen noktalar bakımından bir değerinin olduğu kanaatindeyim.

Ayrıca çalışmasını kitap haline getirilmesinde katkıda bulunduğunu kabul ettiğim bölge araştırmacısı Hocam Mustafa KAYA' yada şükranlarımı sunarım.

Süleyman ATA

Editör (www.urgup.gov.tr)

Ürgüp Meteoroloji Müdürü

Ürgüp, Orta Anadolu'da, Kızılırmak yayı içindedir. (Biz bu sahaları Kayalık Kapadokia olarak anlatcağız.) Kayalık Kapadokia'nın özelliklerini taşıyan arazi yapısını yer yer Kızılırmak yayının dışında da görmekteyiz. Kayalık Kapadokya'nın şöhreti özellikle ilginç tabiat oluşumlarından ve kayalara oyulmuş Freskolü kiliselerden kaynaklanır. Bunlardan başka henüz dikkatlere arz edilmemiş birçok ilginçlikler daha vardır. Acıgöl civarında 4. leolojik devir püskürüklerinden obsidiyen damarları Me-

zolitikten itibaren bu bölgeye zenginlik ve birçok bakımdan etkinlik sağlamıştır. Obsidien o zamanki Anadolu'nun özellikle orta bölgelerinde alet yapımı için aranan önemli ham maddesi olmuştur. Kapadokya'da (ayvalı'da) Hacı İsmail Köprüsü civarında obsidien atölyesi olması muhtemelen, bir yerde mevcuttur. Suriye kaynaklı sileksin temini ise oldukça zordur.

Acıgöl'e bağlı Tatların'de 1990 yılında geniş alana yayılmış bir yerleşim yeri tespit ettik. Kanımca burada mezolitikten (orta taş devrinde ve Neolitik'te) büyük bir yerleşim yeri vardır. Muhtemelen bu yerleşim yeri Eski Bronz Çağında da yaşanmıştır. Tatların'in etknliği 30 km. kadar kuzeydeki Tuzköy'deki tuz yataklarından dolayı artmış olabilir. Burası Ürgüp'e 50 km kadar batısındadır. Ürgüp bölgesi çalışmaları esnasında çok sayıda obsidien alet ve bunların bulunuş yerleri gözetilerek eski ve küçük yollar da araştırmalarımız sırasında görülmüştür.

Ürgüp, bugün Kapadokya'nın en önemli konaklama merkezlerinden biridir. Neneşehir yolundan 1 km kadar ileride Ürgübün sembolü olan "ÇATALKAYA" denilen bölgenin karakteristik peribacaları vardır. Çatalkaya civarında yol kenarında kayaya oyulmuş dar koridorlar mevcuttur. Bunların Neneşirli Damat İbrahim Paşa zamanında Ürgüp'e getirilen su yollarının kalıntıları olduğu söylenir. Şehre giriş yolu bugünkü sağa dönen yoldur, doğru devam eden yol ise şehirden çıkış yoludur. Belgelere göre Ürgüp'te dört büyük kilise vardır. Bunlar 1-Ayios Yeorgos(Sen Jorj), 2- Ayios Vasilios , 3-Panayia 4 Osios Leanis. Ürgüp'te bir de Ayios Prokopios kilisesi vardır. Ürgüp'ün önceki ismi Hagios Prokopios'dur(Hagios" büyük ulu anlamındadır. Prokopios ise önemli Hristiyan azizlerinden birinin adıdır.) Ürgüp Müzesinde bulunan bir kitabede " Din uğruna öldürülen Sen Jorj'un kilisesi. Metropolit Neofitosve rahipliği zamanında onartılmıştır" Neofitos, 1716-1734 tarihlerinde Kayseri metropoiti olarak görev yapmıştır.

Ürgüp içindeki kiliseler her zaman Kayseri Metropolitinin idaresi altında olmuştur. Vesikalara göre Ürgüp Kiliseleri Şöyledir.

1. AIOS Yorgios (sen Jorj) Kilisesi .

Ürgüp Müzesindeki envanter nolu yazıtın tercümesi din uğruna öldürülen SN JORJ KİLİSESİ- Kayseri Metropolit Neofitos zamanında onarılmıştır.

2. Osios Leonis Kilisesi, Kalenin üzerinde bulunduğunu zannettiğimiz kayalığın kuzeyinde ve aşağısında bulunan Esatoğlu enine "leonisin evi" denilir ve Ürgüp'tw hala leonisle ilgili bir efsana anlatılır. 1924 yılında Türklerle takas edilen Rumlar lonis'in kemikerinide götürmüşler.

Büyük kayalığın 100 m. Kadar güneyinde Tanış pansiyonun bahçesinde Rumca yazılı kitabe bulup müzeye götürdüm. Bu kayalığın içindeki bazı mekanlar dikkat çekicidir ve muhtelif pöyrek ve mekanlardan geçerek "Lonis'in evi"ne geçilebilir. Kanımca bu kilise "Lonis'in Evi'nin civarında veya kayalığın güney cephesinde yapılmış olabilir. Kentte ve dolayısı ile kentin kalesine adını veren azizin kilisesi muhtemelen resmi ve askeri nitelik kazanmış olabilir.

3. Aios Prokopis Kilisesi; Eldeki bilgiler göre bu kilise küçük bir kilisedir. Ürgüp'ün Türkler tarafından zaptından önceki ismi "AiosProkopios"tur. Bu yerin ismine Prokopion denilir. Bu kilise de Osios lonis kilisesi gibi, dolayısıyla kaleye adını veren azizden dolayı resmi ve askeri nitelik kazanmış olabilir.

4. Aios Vasilios(Sen Basilios) Kilisesi.

5. Panayia Kilisesi.

Neneşehir yolundan Ürgüp'e gelince, yol sola kıvrılır. şehre girerken soldaki ilk evin içinde kayaya oyulmuş bir kilise vardır. Kiliseni avlusu eskiden yola kadar uzanıyormuş. Kilisenin güney kısmının tavanı ve güneş duvarı kısmen yıkılmış. Mevcut durumda oldukça kötü bir şekilde kullanılmıştır. Kiliseni doğusunda kilise ile ilgili bir taşyapı vardır. " Yeni mahalle Kilisesi" denilmektedir. Kilisenin örtüsünün kuzeyi beşiktonuzku, güney düz damlıdır. Doğu ve güney duvarlarında bir nevi yağlı boya ile yapılmış tasvirler bulunur. Apsisin sağında duvarda oyma-kabartma olarak geometrik basış desenler vardır.

Son 80 yılda yıkılmış Kiliseler

1. Kız meslek lisesi'nin olduğu yerdeki kilise: İsmi bilmiyoruz. (Aziz Yuannis Kilisesi, Türkler "büyük kilise" derlermiş.) Kiliseden geriye beşiktonuzlu bir şapel, bir bodrum seviyesinde büyük bir salon kalmıştır. Rumlar kiliseye " Küçük Ayasofya" derlermiş.

2. Karağandere Kilisesi: Şimdiki Kurtuluş Camisinin olduğu yerdeymiş. Burada Rum kız okulu varmış.

3. Hamamın yanındaki caminin yerindeki kilise.

M.Restle'nin "Byzantine Wall Painting İn asia Minör" kitabında Prokopion(Ürgüp) bişop'un isminin Tavşanlı Kilisede imparatorun isminden önce yazıldığı belirtilir.

Ürgüp'de 20.yüzyılda yıkılmış kiliselerden bahsedilir. Bunlardan en önemlisi Kız meslek Lisesinin yerinde bulunduğu söylenir. Anlatıldığına göre; planı Ayasofya kilisesine benzerlik gösterdiğinden, buna "Küçük Ayasofya" denilirmiş. Kilisenin kitabesinin yarısı Ürgüp müzesindedir.

ÜRGÜPP'TE TARİHİ MEKANLAR:

Yeni cami mahallesi Kilisesinin (Aya vasil Kilisesi) 100 m. İlerisinde Güzelgöz evi.vardır. Zemin katta iki kapı ve soldaki kapıdan girince koridora ulaşılır. Koridorun yanlarında oda genişliğinde çıkıntılar vardır. Ayrıca zeminde bir de tekne ve kuyu vardır. Bu kuyu buzdolabı işlevini görmektedir. Koridorun sonundaki bir merdivenle asma kata, oradan da bir kapı ile üst kata çıkılır. Evin sahibi gıda ürünleri imal edip satan "Hacı iftim" isimli rum'dur. 1912 tarihi ve ressamın imzası görülür.

Yoldan 300 m kadar kuzeyde Mustafa Savaş'ın evine bakıldığında, girişteki düz damlı eyvanın cephesinde bir aslan, bir adet çift başlı kartal ve bir adet at kabartması göze çarpar ve 1865 tarihi açıkça görülür. Merkeze doğru ilerlendiğinde solda kitabesinde 1900-1901 tarihlerinde yapıldığı anlaşılan bir hamam, sağda ise kesme taş ile yapılmış bir cami görülür.

Atatürk Heykeli(cumhuriyet Meydanı) civarı yanında, istiklal caddesi ile Nevşehir yolunun birlişim yerinde bir çeşme ile bir pide fırını ve arkasında da Seymenler'in evi vardır. Fırının biraz kuzeyinde Saffet YATAĞAN tarafından restore ettirilip lokanta haline getirilen "Çukurhan" vardır. Çukurhanın kuzeyindeki kayadan oyulmuş mekanlara baktığımızda, duvarları olduğu iyi traşlanmış mekanlar gözümüze çarpmaktadır. Biaz kuzeyde, yolun batısında Yahya Efendi Camii(Hapishane camisi) vardır.

Caminin güneyinden giden sokak, biraz ilerde başka bir camini kemerli yazlık bölümünün altından devam eder. Kmerin bittiği yerde D.İbrahim Paşa'nı yaptırdığı Pancarcı çeşmesi vardır. Yahya efendi Camisi kesme taşla yapılmış ancak yapım yılı bilinmemektedir. Muhtemelen 14-15. yüzyıla aittir. Ana kapıdan avluya girilen cami küük tip minareye sahiptir.

Yapılışı ile ilgili kitabe olmaya Karamanoğlu İbrahim By camisinin avlusuna giriyoruz. Karaman beyi İbrahim(1524-1463) burada bir külliye yaptırdığı anlatılır. Külliyede bir cami, bir medrese, bir hamam, ve bazı binaların olduğu akla gelmektedir. Caminin avlusunda, Osmanlı İmparatorluğunun Son Seyh_ül Azamı İslamlardan Hayri efendi'nin mezarı mevcuttur. Mezar Ürgüp civarında çıkartılan sarı mermerden yapılmış, görünümü Roma dönemi lahitlerini andırır. Jön Türklerden olduğu için İngilizler tarafından Malta'ya sürülmüş ve Malta'dan memleketi Ürgüp'e gelmiş nihayet 1921 yılında burada ölmüştür. Evi Gez sokaktadır. Evinin önünde Nevşehirli Damat İbrahim Paşanın çeşmelerinden biri vardır.

Caminin eyvanı, iki filpayeli sivri kemerli ve beşiktonuzludur. Beşerli iki sütun sırası ile nefe bölünmüştür. Sahınlar beiktonuzludur. Caminin doğusundaki ev eski kaymakamlık binasıdır. Biraz doğuda 1755 yılında yapıldığına dair kitabesi olan Sağır Mescit vardır.

Temenni Tepesi, Atatürk heykelinin kuzeyindeki sarp kayalıktır. Temenni tepesindeki kütüphane binasından başka Anadolu Selçuklu Sultanlarından IV. Kılıç Aslan Gazi'ye ait olduğu ileri sürülen bir türbe mevcuttur. Tarihi kitaplarda bu sultan 1266 tarihinde bir şölende Aksaray'da zehirlenemeyince kementle boğulmuştur. Ürgüp'ün yaşlılarının anlattığına göre IV Kılıçaslan Gazi, Ürgüp'ün kuzeyinde " Ergazi" denilen yerde kardşlerinin askerleri tarafından yakalanıp öldürülmüştür. Mezarı Konya'da Sultanlar mezarındadır. Yapı Hicri 1268 yılında sultan adına izafeten mezarı olarak yapılmıştır.

Ürgüp'e hakim noktada bulunan tepe, üzerindeki kubbeli taş yapı ile dikkati çeker. Temenni tepesi "dilek, istek,d,n, ululardan dilekte bulunma tepesi"dir. Bize göre Temenni tepesi, binlerce yıldan beri kutsanmış kutsal alandır.

Temenni tepesinin 500 m kadar kuzeyindeki Ürgüp tepesinde Kadı kalesi civarında, tavanında Haç kabartması bulunan Güney-Kuzey yönünde beşiktonuzlu bir mekanın içi taşla doldurulmuştur. Bu mekan bir mabet girişidir. Buradaki mekanlar son yüzyılda kullanıldığı gibi hiristiyanlıktan önce de kullanılış olup bu mekanlarda çok sayıda mezar bulunur. Bunlar Müslüman mezarları değildir. Halkın rivayetine göre, iski dönemlerde Esbelli kayalığı ile batıdaki kayalık birleşikmiş ve bunların arasında kuzye giden yol varmış.

Kadı kaledinin doğusundaki yoldan gidilen Kayakapı mahallesi, Osmanlı döneminde Sarayda, orada, bürokrasinin üst kademelerinde görev yapmış şahısların iskan alanı olmuştur. Kadı kalesinin doğusundaki yoldan 100 m. İlerleyince yolun doğu kenarında bir kaya konisi vardır. Söz konusu kaya konisinin içinde yakın tarihlere kadar kullanılan bir cami vardır. Bunun yanı sıra bölgemizde kaya

konisi içine oyulmuş iki çami bugün de kullanılmaktadır.

Caminin 50 m kadar kuzeyde, yolun batı kenarında tünel girişi görülmekte ve Koridorun 250 m. Kesintisiz devam ettiği ancak güneyde koridorun toprakla dolmuş olduğu söylenmektedir. Bu koridor Ziya Çopuroğlu'nun evine kadar devam etmektedir. Halkın ifadeleriyle koridor çok kola ayrılmaktadır. Bu kollardan biri Sivritaş'ta Damsa deresine varmaktadır. Bu kol Karamanoğlu İbrahim Bey Camisi yönünden gelip Sağır mescidin kuzeyinden geçip, Türem'in ek binasının altından ve belediye binasının kuzeybatı köşesinden Sivritaş'a ulaşmaktadır. Bu koridorların bir kolu temenni tepesine kadar uzanmaktaymış. Bu koridorların askeri amaçla ve irtibat amacıyla ve başka amaçlar kullanılmış olması muhtemeldir.

KAYAKAPI

Yolun doğu kenarında kesme taşla yapılmış Müslümanların hamamı vardı. Rum Hamamı ise Atatürk heykelinin yanındadır. Kayakapıdaki hamamın 1950 ler öncesine kadar kullanıldığı anlatılmaktadır. Hamamın kitabesi yoktur. Yapılış tarihide bilinmemektedir. Muhtemelen Osmanlı döneminde su ihtiyacı karşılandıktan sonra, 1729 yılında yapılmış olabilir.

Yolun batısında ki büyük ev ESATOĞULLARI'nın evidir. Cephesinde, konsollarla desteklenen iki balkon dikkati çeker. Taş süslemeleri dikkati çeker. Eve "YOANNİS'in evide denilir. Ancak evin sadece taş iskeleti kalmış, hala balonlar ve konsollar çökmüştür.

Efsaneye göre YOANNİS, türk ailesinin seyisi imiş. Aile reisi Hac'da iken, evin hanımı mantı pişirmiş ve kocasının bu yemeği çok sevdiğini anımsayıp düşüncesini yüksek ssle söylemiş. Bunu duyan Yoannis "Eğer mantıyı bir kaba koyarsa, yemeği soğutmadan şşsdıns götürebileceğini" söylemiş ve yemeği soğutmadan ağasına ulaştırmış ve geri eve dönmüş. Yaşlıların anlatığına göre 1924 yılında Yunanistana göç eden Rumlar Yoannis'in kemiklerini de götürmüşler.

Yoldan kuzeye doğru gidildiğinde yolun doğu kenarında bir cami vardır. Cami kayaya oyulmuş ve düz damlıdır. Ancak duvarları kesme taşla örülmüştür. caminin yanında kitabesi sökülüp götürülmüş bir çeşme vardır. Biraz ileride yolun batı kenarında bir tünel mevcut olup söz konusu tünelin daha sonra üç yola ayrıldığı söylenmektedir. Bunlardan ikisi toprakla dolmuş biri de kapatılmıştır. Camide 250 m. İlerisinde Davut Ağa çeşmesi bulunmaktadır. Davut ağa, Osmanlı ordusunda görev yapmış bir şahısmış. Çeşmenin yazıtına göre DAMAT İBRAHİM PAŞA tarafından yaptırılmış.

Çeşmeden 30 m. Kadar sonra yol ikiye ayrılır. Sağdaki yolun doğusunda Davut ağa camisi vardır. "Kayseri tipi" denilen "küçük tip" minaresi vardır. Beşiktonuzlu eyvandan camiye girilir. Mihrap ve minber oyma taş işçiliğine sahiptir. Avlunun doğusundaki mekan yazlık mescittir. (1980 lerde cami İbadete açıldı. Ortaokula giderken fahri imamlık yaptım.:s.ATA)

Cami civarında duvarında sivilize nebat motifi kabartması olan bir ev vardır. Evin. Padişahın kuşçu başlığını yapmış birine ait olduğu söylenir. Hemen onun yanında çarşı ağasının evini göstermişti. Bu evden 100 m kuzeyde yüksek kemerli bir avlu kapısı vardır. Bu evin "Paşa babanın evi" olduğu anlatılır(DAMAT İBRAHİM PAŞA) Damat İbrahim Paşa Ürgüp'e geldiğinde bu evde kalırmış. Ev sarayı andırır.

Paşababanın evinden güneybatıya hareketle 150 m. Kadar yürüyünce yüksekte kalan alanın kuzey ucuna geldik. Güneyimizde Esbelli mahallesi ve Turban Tesislerine gelinir. Biraz doğuda yolun kenarında "DİLEK KAYALIĞI" vardır.

ÜRGÜP

BELEDİYESİ

1886

www.urgup.bel.tr